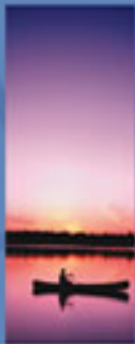
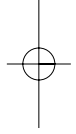

Dezeme

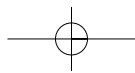
ERGUVAN HASRETI

Seyf Yılmaz

Erguvan Hasreti

ŞEREF YILMAZ

1 Nisan 1967 yılında Antalya'da doğdu. Antalya Lisesi'nden mezun olduktan sonra 1991 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Üniversite yıllarında *Konya Postası Gazetesi*'nde düzenli köşe yazısı yazdı. *Millî Kültür*, *Gençliğin Sesi*, *Türk Edebiyatı*, *Yağmur* dergilerinde şiir ve yazıları yayınlanan Şeref Yılmaz, 1992-1995 yılları arasında Özbekistan Türk Cumhuriyeti'nde bulundu. Semerkant Alishir Nevai Üniversitesi'nde "Çağdaş Türkiye Türkçesi" dersleri verdi. "Yabancılar için Türkçe Öğretim Teknikleri" üzerine araştırmalar yaptı. 1995-1998 yılları arasında bir basın yayın şirketinde çalıştı. Vatanî görevini Kars'ın Kağızman ilçesinde tamamladı. 1998-2002 yılları arasında özel bir üniversitede Türk Dili dersleri verdi. 2002 yılında yüksek lisansını bitirdi. 2002-2004 yılları arasında Avustralya'da Türkçe öğretti. Türkiye Yazarlar Birliği üyesi olan Şeref Yılmaz, bir yayınevinde yayın yönetmenliği yapmaktadır.

Yayınlanmış Eserlerinden Bazıları:

Kültür Kavramı (araştırma)
Herşey Senin İçin (şiir)
Hüznü Çalan Mevsimler (şiir)
Leyla ile Mecnun (hikâye)
Dünyanın Dibi Avustralya (gezi-hatıra)
serefyilmaz67@hotmail.com

ERGUVAN. HASRETİ

Seref Yılmaz

Erguvan Hasreti

Yazar:

Şeref YILMAZ
syilmaz@isikyayinlari.com

Editör:

Kalender YILDIZ
kyildiz@isikyayinlari.com

Görsel Yönetmen:

Engin ÇİFTÇİ

Kapak:

İhsan DEMİRHAN

Mizanpaj:

Murat ARABACI

ISBN: 978-975-9089-01-7

Yayın Numarası: ???

Emniyet Mahallesi Huzur Sok:

No: 5 34676

Kısıklı-Üsküdar/İstanbul

Tel : (0216) 318 42 88

Faks : (0216) 318 42 02

<http://www.isikyayinlari.com>

BASKI : ÇAĞLAYAN A.Ş.

Sarnıç Yolu No: 7 35410

Gaziemir/İzmir

Tel: (0232) 252 20 97/98

Copyright ©

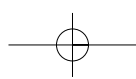
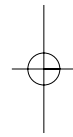
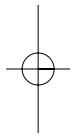
Bu eserin tüm yayın hakları

Sütun Ltd. Şti.ne aittir.

Baskı Tarihi

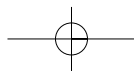
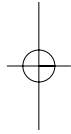
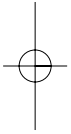
Mart / 2005

Varlığıyla hayatımı anlamlandıran, hayatın faniliğine ebedilik katan, hiçbir tiyatrocunun, hiçbir rolde onun kadar sıcak ve içten söyleyemediği "oğlum!" hitabıyla kalbime güç veren canım anneme...

İçindekiler

Takdim.....	9
Erguvan hasreti	11
Sakın terk-i edepten.....	13
Gezmek biraz da görmektir.....	19
Hocanın dediğini yap ama... ..	23
Hüzün bize yakışıyor.....	27
Ana gibi yâr.....	31
Evlilik üzerine.....	35
Kıskanırım seni ben.....	39
Çayın tadı kahvenin hatırı.....	43
Ağaçlardaki İstanbul.....	47
Köpek meselesi	51
Delikanlı çağımızdaki cevher	55
Her dem yeniden doğmak.....	59
Gökyüzünü hatırlatan kitaplar	65
Saygı, sevgi ve aşk beyanındadır	67
Sevgi, aşk ve merhamet üzerine	71
Türküleri anlamak.....	75
Unutmak üzerine	83
Armudun sapı, üzümün çöpü	85
Tokatlar kaçaya ayrılır	91
Yağmur	95
Yüzün kızarması	97
Kelin ilâcı olsa	101
Bulgur pilâvı meselesi.....	105
Deneme denince	109

Takdim

Modern zamanların başat kültürü içinde savrulup duruyoruz. 'Şey'lerle olan münasebetimiz kopmuş gibidir. Modern insan, biraz da 'göçebe'dir; 'yer'ler arası gidip gelen... Adresi yoktur onun, 'ev'sizdir. Yersiz, yurtsuz, evsiz, adressiz olduğundan, hiçbir şeyle sahici bir 'aidiyet'i de yoktur. Bu sebeple; memleket, ayrılık, gurbet, hasret, gariplik gibi kavramlar, neredeyse hayatından düşmek üzeredir.

Bizi aileye, arkadaşına, dosta bağlayan; etrafımızdaki nesne ve insanları 'anamlı' hâle getiren imanî bakışın uzağına düşüp, her bir şeyi birbirinden bağımsız telâkki eden 'modern algı'ya yakalandığımız nispette 'yabancı'laşıyoruz. Aile, memleket, dost halesi, 'bizi tutan' şeyler olmaktan çıkıp 'sıradan'laşıyorlar. Ve öyle olmaya başladıkları için de onlara hasret duymuyoruz. Hasret duymuyoruz çünkü, kendimizi onlara 'ait' hissetmiyoruz.

Kendimizi büyük ailenin (yaratılan her şeyin sahibinin 'bir' olmasıyla doğan aile meselâ) ferdi olarak hissetmediğimizden; ben, sen, o 'atomik' cüzler olduğumuzdan, bir şeyle birlikteliğimiz, o şeyle olan 'iş'imiz kadardır. Bizi anne-babamıza götüren şey mecburiyet oluyor; 'burada' yaşatan ve 'iş' arkadaşlarıyla bir arada tutan da... Bu mecburiyet kalktığında dağılıveriyoruz. Dağılıp kendi başımıza kaldığımızda, üzülme bir yana, hafiften rahatlıyoruz. 'Mecburiyet'in can sıkıcı-

E R G U V A N H A S R E T İ

lığından başımıza kalmışlığın rahatlığına geçtiğimizi, dolayısıyla 'özgür'leştüğimizi düşünüyoruz.

Şunu demek istiyoruz: Modern (dini ve kadim tasavvurları arkaya alan) algıya maruz kaldıkça 'aidiyet'lerimizi yitiriyor, dolayısıyla 'ayrılık' denen o yakıcı durumları yaşamıyoruz. Ayrılamadığımız için de, 'hasret' duymuyoruz. 'Hasret'siz kaldığımızdan, bir yere veya birilerine kavuşmanın sevincini yaşamıyoruz. Neticte şu oluyor: 'Hasret'siz, 'sevinç'siz ve somurtkan bir hayat...

Bu durum, yaşanması değildir. Ve bunu en çok 'iç dili' olan insanlar fark eder. Kalbine yaslanarak yaşayan, insanı ve hayatı anlamlı kılan 'değer'lerden beslenerek büyüyen her zihin, bu sebeple büyük acılar yaşar. Ortalığı kasıp kavuran bu 'yabancılaşma' rüzgârının direncini kırarak 'değer'leri yeniden hayata çağırmanın gereğini derinden hissederek. İç atölyesinde büyüttüğü güzellikleri hayata taşımak adına konuşur, bunları 'yazı'ya döker. 'Erguvan' kıştan sonra gelen 'bahar' çiçeğiyle, 'gönül eri' olan sanatçılar, 'kış'ta 'bahar'a çalışır ve hep bir 'erguvan hasreti' duyarlar. Roman, hikâye, şiir ve denemeleri; kışı bahara yaklaştıran soluklar olur.

Şeref Yılmaz'ın *Erguvan Hasreti*'ni okurken hissettiğim şey bunlar oldu. Kitabı oluşturan metinlerin büyük kısmı, yazarın; 'dünyanın dibi' olarak tanımladığı Avustralya'da yazılmış. Kendini ait hissettiği Türkiye'ye hasretler içindeyken... Bu kitaba, yazarın hem Türkiye'ye, hem de 'değer'li bir hayata olan hasretinin ifadesi diyebiliriz. Hayatlarının merkezine 'iyi'yi koyan insanları da sembolize eden 'erguvan'ın hasreti içinde yaşanmış yolculuklardan artakalan bu notlar, umarız 'erguvanlar'ın beslenmesine katkıda bulunur.

Nihat Dağlı

Erguvan hasreti

Yakamozların serinliğinde seni andım bu gece... Dilimde hece hece senin sıcaklığın var... Ayın ışığı, gecenin aklı, mazinin derinliğinde saklı...

Sana gülümsüyor mazinin yamaçlarında açan çiçekler... Sen, mazinin kemerinde bir gülirana, bir zafer takısın...

Mevsimlerde sensizliğin hicranı, gözlerimizde vuslata erememenin giryanı var... Sensiz daha kaç fasl-ı bahar geçecek bilmiyorum? Yüreğimizdeki ateş, kor olmadan gel ey sevgilil... Cana şifa, ruha gıda olan gözyaşlarıyla gel... Şu ıssız çöllerde, çatlamış dudaklarımıza, sonsuzluk iksiri gibi damıttığın sözlerinle gel... Gönlümüzü okşayan, kalbimizi akort eden, erguvan renkli letafetinle gel... Sevgiyi, aşkı arayan şu insanlığa yeniden elini uzat... Sesini, soluğunu, ruhumuzun dehlizlerine üfle...

Ey ruhların büyük virtüözül! Kalbimizin en sarp yamaçlarında yankılanan sonsuzluk bestesi sesin, zehir saçmak için fırsat kollayan kobraları bile büyülemişti... Bu efsun karşısında, cılız flütüyle yılanları ayağa kaldıran Hintli paryalar, acizni itiraf etmekten başka ne yapabilirdi?

Gözyaşlarıyla büyüttüğün fidanlar meyveye durdu; erguvan renkli günlerin şafağında filiz veriyor... O nazenin kökler; taşı, kayayı parçalayarak iniyor derinlere... Çekirdeklerinde ümidini büyütüyorlar... Biz de ümitle bakıyoruz geleceğe... Senin

ERGUVAN HASRETİ

dünyanda, senin rüyanda ümitsizliğe yer yok, biliyorum. “Ruhlarımız pörsüdü, kalbimiz katılaştı.” demeyeceğim... “Yapraklarımız soldu, meyveler çürüdü.” diyerek hilâf-ı vaki beyanda bulunmak, bağbana da güle de gülzara da vefasızlık olur.

Yanan gönlümüzü, çatlayan dudaklarımızı, susuzluğumuzu ve bengisuya duyduğumuz hasreti söylemeden de edemeyeceğim, başıyla ne olur? Sen, hep başıslayan oldun. Gedaların itirafını, samimiyetine ver sultanım! İçimizde güzele, güzelliklere, sevgiye ve hoşgörüye duyduğumuz hasretin ateşi, dudaklarımızda ise hep ümit bestesi var... Erguvan renkli günlerimiz mazide kalmadı, gurup etmedi... Erguvanlar, hava ve mevsim muhalefetinin yağmına, her gün birer ikişer açıyor...

Ey varlığın yegâne sahibi! Bunca börtü böcek, onca örümcek kol gezerken ıssız çöllerde, Sen bereketimizi arttır! Buğdayımızı koru! Başağımızı esirge! Bizleri, tohumun ve filizin yolunda, en şerefli yetimin engin ferasetine ulaştır! Kökü tarlalarımızda saklı olan bereketli buğday başaklarının gıybetini yapmaktan, bir de yabana tohum atmaktan bizleri uzak tut! Ruhlarımızın sevgilisini, gönüllerimizin sultanını, erguvanlarımızın ve erguvan renkli günlerimizin başından eksik etme!

Sakın terk-i edepten

Edep, Osmanlıca bir kelime... Kelimenin aslı Arapça... Bu kelime, Osmanlı hayat tarzının her karesinde varlığını hissettirmiş. Denilebilir ki dünya siyasetini yönlendirdiğimiz dönemde, bu kelime bizim günlük manevî gıdamız olmuş.

Edep kelimesi, Türkçemizde bugün hâlâ kullanılıyor. Bereketli bir kelime... Yediveren gibi... Etrafında sürgün veren kelimeler var. Türkçemiz bugün, “edep” kelimesinin yanısıra, “terbiye” ve “görgü” gibi kelimelere de kullanım alanı açmıştır.

Edep kelimesinin çoğulu “adap”tır. Eskilerin, “adabımuâşeret” diye bir tabiri vardı. Bugün, “görgü kuralları” deniyor. Zararı yok! Türkçemizin sırtında eğreti durmuyor! Eskiler, hayatın her karesini bu kelimeyle süslemiş. Osmanlı hattatlarının, mutlaka emek harcaııp tablo hâline getirdiği bir kelimeydi bu. Osmanlıda bu ifade; mektep, medrese, tekke ve hatta evlere kadar birçok yerin duvarını süslerdi. İnsanlar, soluklanacak kadar bir yerde oturduklarında, başlarını kaldırdıkları zaman, “Edep ya hû!” yazısını okurlardı. “Hû”, “Allah” demektir. Bu ifadeyi, “Edep ya Rabbi!” şeklinde, ister bir dua olarak, isterseniz “Yahu biraz edep!” şeklinde bir ikaz olarak ele alın, sonuç değişmez. Öyle veya böyle, eskiler, insanları bir şekilde terbiye etmesini biliyordu.

Edep, insanı hayvandan ayıran bir özellik... *“Âdemî zâde eger bî edebest, âdem nist/Fark der cismi benî âdem ü hayvan edebest.”*

ERGUVAN HASRETİ

Mevlâna, Mesnevisi'nde böyle diyor. Eskilerin, insanı değerlendirmedeki bir ölçüsüydü edep... Yani Mevlâna'ya göre, "Âdemoğlunda edep bulunmazsa, o âdem değildir. İnsan ile hayvan arasındaki fark edeptir."

"Eblî diller arasında aradım; kaldım talep/Her hüner makbul imiş; illâ edep illâ edep." Demek ki edep, ilimden öte bir şey... Onsuz ilim tahsil etmenin pek de bir önemi yok. Daha doğrusu, tahsil edilen ilim, eğer sahibine edep kazandırmamışsa, ona ilim değil, malumat demek daha doğru olur. Onun için, *"Edep, eblî ilimden hâlî olmaz/Edepsiz ilim okuyan, âlim olmaz."* denilmiştir.

Ehli tahkike göre ise edep, Allah Resulü'nün koyduğu sınırlara riayet etmek demektir. Allah Resulü'nün yaşayışını, hayatının gayesi hâline getirmiş mahzun bir çehre, edep konusunda şu tarihî gerçeğe dikkat çeker: "Edep, İslâmiyet'te önemli bir esas, tasavvuf mesleğinde de hassasiyetle ele alınan bir husustur. Pratikte, şimdiye kadar onu daha ziyade erbab-ı tasavvuf ele almış ve o sahadaki büyük mürşit, mübellîğ, mürebbi ve mualimler ısrarla üzerinde durmuşlardır. Kur'an ruhunun özü ve esası olan, sünnet-i sahihanın da ısrarla üzerinde durduğu edep sayesinde yüzlerce, binlerce Şah-ı Geylanî, Şazelî, Nakşibendî, İmam-ı Gazali, Ebu Hanife ve İmam-ı Şafî gibi edep abideleri ve üstatları yetişmiştir. Bu yıldızları çoğaltmak mümkündür. Hele Allah Resulü'nün terbiye atmosferinde, gökteki yıldızlara denk yerde de pek çok edep insanı yetişmiştir."

Davud-ı Tâî, İmam-ı Azam'ın bu konudaki hassasiyetini şöyle anlatır: "Yirmi sene İmam-ı Azam'la birlikte bulundum. Bu süre içinde bir kez olsun ayaklarını uzattığına şahit olmadım. Kendisine dedim: 'Hazret! Yalnız başına ayakları uzatmanın bir sakıncası mı var acaba?' Verdiği cevap şuydu: 'Cenab-ı Hak karşısında edepli olmak daha efdaldir.' Bundandır ki eski-

SAKIN TERK - İ EDEPTEN

ler: “Edep, bir taç imiş nur-ı Hüda’dan/Giy o tacı, emin ol her belâdan” demişler.

İmam-ı Malik, Allah Resulü’nün bastığı topraklara hürmeten Medine-i Münevvere’de bir kez olsun bineğe binmemiş ve ayakkabı kullanmamıştı. Hazret, edep konusunda bu kadar hassastı.

Mescid-i Nebvî’nin tamirinde çalışan Osmanlı işçileri, Efendimize olan saygılarından ötürü abdestli olarak çalışmışlar ve Efendimizin ruhaniyetinin sesten rahatsız olmaması için, çekiçlerine keçe bağlamışlardı. Osmanlıyı cihan devleti yapan temel sebep burada aranmalıdır. Neden dünyada birçok gösterişli ve zengin devlet yok olup gitti de, Osmanlı bunca yıl ayakta kaldı? Ve neden onu ayakta tutan ruh, bir çeper gibi hâlâ ruhumuzu sımsıkı sarmakta? Çünkü Osmanlı, edepliydi; kime ve neye karşı edepli davranılacağına da en iyi örneklerini göstermişti.

Evliyaullahtan olan Sakatî Hazretleri, “Edep, aklın tercümanıdır.” der. Demek ki herkes akli kadar edeplidir. Edebi kıt, akli bozuk olana gerçek manada edepli denilemez. Kaygusuz Abdal ne güzel söylemiş: “Edepli ol can isen/Hakk’ı bil insan isen/Müşak-ı Sultan isen/Var edep öğren, edep...”

Osmanlının büyük şairlerinden olan Nabi, Peygamberimiz için yazdığı bir şiirinde şöyle diyor: “Sakin terk-i edepten, kuy-ı mabbub-ı Huda’dır bu/Nazargâb-ı İlahîdir, makam-ı Mustafadır bu.” Aman Allahım! Bu ne edep, bu ne incelik! Yeryüzünde, insanlığın bu zamana kadar tespit edebildiği en nazik, en nazdar, en niyazdar ifadeleri bir araya getirip kâinatın iftihar tablosu olan Zat’a bir buket şeklinde takdim edebilsek, O’nun büyüklüğü karşısında, çok fazla bir şey yapmış olmayız. Efendimize karşı en ince söyleyişlerden biri de, Nabi’nin bu ifadesidir. “Sakin edepsizlik yapma! Burası, Allah Resu-

ERGUVAN HASRETİ

lü'nün köyüdür. Burası, Allah'ın nazar edip durduğu bir yerdir; ayrıca makam-ı Mustafa'dır.”

Rivayet edilir ki Nabi; bu şiiri hac yolunda yazmıştır. Nabi'nin Medine'ye ulaşması bir seher vaktine denk düşer. Şair, şehrin kapısından içeri girer, Efendimizin kabrinin bulunduğu yere varır. Minareden dalga dalga bir ses yayıldığını fark eder. Kulak verir sese... Bakar ki müezzin, kendisinin bu şiirini minareden ilân ediyor. Nabi, şaşırır. Doğruca müezzinin yanına gider. “Bu sözü nereden biliyorsunuz?” diye sorar. Müezzin şöyle cevap verir: “Rüyamda Allah Resulü bana, ‘Bugün seher vakti, benim âşıklarımdan birisi, beni ziyarete gelecek. Onu, bu sözlerle karşıla!’ dedi. Ben de Efendimizden duyduğum bu sözü herkese ilân ediyorum.” Nabi anlıyor ki Efendimiz için yazdığı bu şiir, kendisinden önce Efendimize ulaşmış.

Edep, ayrı bir iştir. Edep, insan olmanın ifadesidir. Mevlâna'nın Mesnevisi'nde yer alan, edeple ilgili ifadeler de, Nabinkininden geri kalır değildir: “*Hâce der yâb ki cân, der ter-i insan edebest/Hâce envâr-ı dil ü dâde-i merdân edebest.*”

“Efendi! Bilmiş ol ki edep, insanın bedenindeki ruhtur. Efendi! Edep, Allah adamlarının göz ve gönül nurudur.”

“*Âdem ez âlemi ulvist, ne süflî der yâb/Revnakê gerdiş-i günbed-i devrân edebest.*”

“İnsan, süflî âlemden değil, ulvî âlemdendir. (Yani bunu anla!) Şu dönen feleğin dönüşündeki güzellik de edeptendir.”

Görüyor musunuz bakışı? Allah'ın kâinattaki terbiye ediciliğini ve varlıkların Allah'a karşı gösterdikleri edebi ne kadar berrak seyredebiliyor? Bunu görebilmek için sadece göz yetmez. Gönülün de göze eşlik etmesi gerekir. Gönül gözüyle bakmasını bilirsen, güneşin doğuşundaki edebi, ayın kandil gibi gökte duruşundaki inceliği, yıldızların göz kırpışındaki ahengi, dünyanın bir beşik gibi seni sallamasındaki güzelliği anlayabilirsin. Öyleyse, sakın terk-i edepten!

SAKIN TERK - İ EDEPTEN

*“Çeşmi bikşa vü bibîn cümle Kelâmullah ra/ Ayet ayet hemegî,
ma’ni-i Kur’an edebest.”*

“Gözünü aç da, baştanbaşa Allah kelâmı olan Kur’an’a bak! Kur’an’ın bütün ayetleri, edep taliminden ibarettir.”

Hayatımızın her karesine girmiş olan edebi, o karelerin hepsinde görebilmek budur işte!

*“Gerdem ez akl sualî ki çi bâşed iman/ Akl der gûşi dilem gûft
ki iman edebest.”*

Edebi, imanın şartı gibi gören bir anlayış bu... Mevlâna’nın öğretileri, bundan dolayı hâlâ önemlidir, hâlâ yenidir, hâlâ büyüktür. Demek istiyor ki: “İman nedir diye akıldan sordum. Akıl, kalbimin kulağına ‘İman, edeptir.’ dedi.”

“Enver ü efdal ü in şem’i şem’istan edebest.”

Dikkatimizi başka bir önemli noktaya topluyor Mevlâna. Diyor ki: “Edep, dünya penceresini aydınlatacak ışıkların en parlakıdır.”

Edebi, hayatın her karesinde yakalayabilmek ne büyük talihlilik! Öyleyse sakın terk-i edepten!

Efendimiz, “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.” buyuruyor. Bu edep değil de nedir? Asrın söz sultanı, İslâmiyet için “insanîyet-i kübra” tabirini kullanmakla ne büyük bir tespite bulunmuş!

Bir gün Peygamberimizin lâlügüher beyanları karşısında, Hazreti Ebubekir Efendimiz kendini tutamayıp, “Ey Allah’ın Resulü!” der. “Bu kadar güzel konuşup davranmayı, bu kadar mükemmel edebi nereden öğrendin?” Efendimiz şöyle buyurur: “Beni Rabbim terbiye etti; ne güzel terbiye etti!”

Edep kelimesini, “sadece büyüklere saygı göstermek” şeklinde, dar bir anlam içine hapsederseniz, bu kelimeye hak-sızlık etmiş oluruz. Bakışımızdan duruşumuza kadar her şey,

ERGUVAN HASRETİ

edep kelimesinin kapsama alanına girer. Öyleyse sakın terk-i edepten!

Edep, “hayâ” demekse eğer, o da Efendimizin ifadesine göre dinin yarısıysa, geriye ne kalıyor ki? Velhasıl illâ edep, illâ edep!...

Gezmek biraz da görmektir

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi, Türk edebiyatında gezi yazısının ilk örneği olarak kabul edilir. Hazretin gezip gördüğü yerleri, oldukça detaylı ve bir o kadar da abartılı olarak anlatması, bu eseri okuyucu nazarında daha da dikkat çekici hâle getirmiştir.

Evliya Çelebi, gezi konusunda şöhretşiar olmasından dolayı neredeyse edebiyatımızda bir sembol hâline gelmiştir. Hazretten bu yana kim, nereyi gezmişse hep onun adına nispet edilmiştir. Merhum Barış Manço da bu yönüyle dikkatleri üzerine çekince, "Modern Evliya Çelebi" yakıştırmasına muhatap olmuştu. Evliya Çelebi artık bir semboldür. Kim, nereyi, ne kadar dikkatle gezip bu konuda bilgilendirme yapabilirse, o kadar Evliya Çelebi'ye yaklaşmış olacak demektir.

Hazretten sonra bu türün örnekleri daha çok Tanzimat'la ortaya çıktı. Çünkü aydınlarımızın Avrupa merakı, edebiyatımızda bu türün örneklerini çoğalttı. Ahmet Mithat Efendi, bu türde örnek vermiş şahsiyetler cümlesindedir. "Onun Avrupa gezisi düşüncesinde kompleks yoktur" diyemesek de "ciddiyet ve şahsiyet vardır." diyebiliriz. Avrupa'yı kompleks duygusundan uzak gezen şahsiyet olarak Yirmisekiz Çelebi Mehmet'i hatırlıyorum. O, hatıralarında Avrupa'yı anlatırken, başkaları gibi ağzı açık kalanlardan değildir. Son derece mantıklı ve akıllı olarak bazı karşılaştırmalarda bulu-

ERGUVAN HASRETİ

nur ve çareler arar. Olması gereken de budur. Ama ne hazindir ki, o dönemde bir çok Türk aydını Avrupa'yı, hayranlıktan ağzı açık olarak gezmiştir.

Ahmet Mithat Efendi, Avrupa'yı görmeden Avrupa'yı öğrenmiş bir şahsiyettir. Salah Birsell'in ifadesiyle o, "Hasan Mellâh ve Paris'te Bir Türk" gibi romanlarını yazmadan önce, Avrupa şehirlerini öylesine incelemiştir ki yabancılar bunları okuduğu vakit, onun oraları daha önce görmemiş olmasına inanmamışlardır.

Hariciye mensuplarını saymazsak, Ahmet Mithat Efendi, Avrupa'da geziye çıkmış ilk Türklerden kabul edebiliriz. Türk edebiyatında "Hace-i Evvel" (ilk öğretmen) diye anılan Ahmet Mithat, o sıralar ellisine merdiven dayamak üzeredir. Buna rağmen saçında, sakalında pek ak yoktur. Yine Salah Birsell'in ifadesiyle, "Bedeninin sağlamlığı da borazancıbaşları imrendirecek bir çizgidedir. Kalıbı ve kıyafeti, pek ağır yer değiştiren bir adam duygusu verirse de bir çekirge kadar çeviktir. Beyaz nikelli, beş ateşli tabancasını üstünden hiç eksik etmez."

Ahmet Mithat, Avrupa'da 21 gün kadar dolaşmıştır. Bunun 13 günü Paris'te, 3 günü Berlin'de, 5 günü Viyana'da geçmiştir. Onun bu Avrupa gezisinde zevk ve eğlenceye yer yoktur. O, bazı yerler ve kurumlar karşısında hayranlığını saklayamasa da, bir Türk erkeğine yakışmayacak davranışlardan hep uzak durmuştur. Paristeki bir otelde, kendisini traş eden alımlı bir bayanın, lepiska saçları ve mavi gözleri karşısında gönlünde bir ürperti hissetmişse de, ciddiyeti ve vakarı elden bırakmamıştır.

Hazret, Stockholmdeki "Doğu Bilimcileri Kongresi" nde, Gülнар isimli bir bayanla tanışır. Bayan Gülнар, Hace-i Evvel'e Paris'e kadar refakat eder. Bu bayanın zaman zaman işi ro-

GEZMEK BİRAZ DA GÖRMEKTİR

mantıklığe vurdurmak ve dişiliğini hissettirmek istemesi karşısında Hazretin ağzından şu ifadeler dökülür: "Paris için kafamda yaptığım düzenlemede kadın avcılığına ve aşırı eğlenceye hiç yer verilmemiştir. Böyle bir yaşamı öğrenmektense ondan iyice habersiz kalmak yeğdir. Keşke memleketimde de insanlığın bu yüz kızartıcı yanını hiç görmemiş, öğrenmemiş olsaydım. Bu adı geçen hayat, insanlığın üstü yaldızlı bir düşkünlüğü demektir ki, yaldızına kapılarak ona yanaşanlar, onun altındaki murdar ve çirkin aşağılıkların gerçeğine akıl erdirince midelerinde bulantı, gözlerinde yaş hissetmektedirler."

Ahmet Mithat, gezip gördüğü yerleri iyi anlamak ister. Buraları tekrar tekrar görmeyi arzu eder. Kopenhag gibi birtakım yerleri gezerken, çoğu kez aç ve yorgun düşer. Hacı-i Evvel'in bu gezisinden mezarlıklar bile nasibini almıştır. Pere Lachaise Mezarlığı'nda gezerken, bir aralık Ahmet Mithat'ın başına kestane ağaçlarından bir kestane düşer. Ahmet Mithat bir an için ölümü hatırlar ve başını yukarı doğru kaldırarak şöyle der: "Ölüm düşüncesini kafamızdan çıkarmamızı mı anlatmak istiyorsun ey kestane?"

Gezme işi Ahmet Mithat'la bitmemiştir. Gezi türündeki eserler içinde, Ahmet Mithat Efendinin "Avrupa'da Bir Cevvelân" isimli eserinden başka, Cenap Şahabettin'in "Hac Yolunda ve Avrupa Mektupları", Ahmet Haşim'in "Frankfurt Seyahatnamesi" önemli bir yer tutar.

Cumhuriyet döneminde de gezenler olmuştur. O dönemin iktidara yakın yazarlarından Falih Rıfkı Atay'ın "Deniz Aşırı, Zeytin Dağı ve Taymis Kıyıları" isimli eserleri önemlidir.

Bugün artık gezenler ve gezdiklerini yazarlar daha çok... Her gezen gezdiği, gördüğü yerleri yazıyor mu? Hayır! Avrupa'yı Namık Kemal ve Ziya Paşa da gezmişti, ama bu geziler eser hâline gelmedi. Bugün de geziyor birçok kimse... Bunlar-

ERGUVAN HASRETİ

dan bazıları sadece gezip görüyor, bazıları video kameraya kayıt yapıyor, bazıları da notlarını kitap hâline getiriyor.

Türk edebiyatında, bundan sonraki gezi notlarına çekici bir koku, farklı bir duygu, zihnimizi düşünmeye sevk eden bir üslûp, kısacası yeni bir ruh sineceği muhakkak... Çünkü günümüzdeki gezi notlarının içinde, dünyanın neresinde olursa olsun, mutlaka Türk iş adamlarının dünyaya açılan başarılarından ve Türk halkının, dünyanın dört bir yanında açtıkları okullardan bir kesit, bir ruh, bir demet, bir duygu ve bir düşünce mutlaka olacaktır. Çünkü bugün gezenler, bu güzellikleri ve başarıları kaydetmezlerse eğer, Türk okuruna karşı görevlerini yerine getirmiş olmayacaklardır.

Türk edebiyatında, Cumhuriyet dönemine kadar olan gezi notlarını sıkarsak, değişmeyen iki duygu damlar: Hayranlık ve imrenme. Bu iki duygu, bizim Avrupa'ya bakışımızı özetler. Günümüzdeki gezi notlarında ise bu duygunun yerini yavaş yavaş Türk insanının başarı öyküsü alıyor. Bunu görebiliyorum. Gezmek, biraz da görmek istemektir. Çünkü kimse görmek istemeyen kadar gör değildir.

Hocanın dediğini yap ama...

Ne demek, “Hocanın dediğini yap ama yaptığını yapma?” Bu sözü hiçbir zaman kabullenemedim. Bu sözün nereden, nasıl çıktığını da bilmiyorum. Atasözü desem, değil; deyim desem, o da değil... Velhasıl ne idiği belirsiz bir söz.

İyi bir insanın, en bariz özelliği dediğini yapmasıdır. Örnek insanlar için bu, değişmez bir karakter özelliğidir.

Dediğiyle yaptığı bağdaşmayan insanlar, halk katında da Hak katında da makbul değildir. Bu tür insanları Allah da sevmez kul da...

Allah, Kur’an’da; “Dediğinizi niçin yapmıyorsunuz?” diyor. Demek ki denileni yapmak önemli bir özellik... İnsanın, çevresine güven telkin edebilmesinin yolu buradan geçer. Dediğini yapmayan insanlar, güvenilir insanlar değildir.

İnsanları yetiştirme ve onlara nasihat etme, öteden beri hocalık mesleğiyle bütünleşmiştir. Bizim kültürümüzde vaaz ve nasihat edene de, öğretmenlik yapana da hoca denir. Bugün bunu ısrarla ayırmaya çalışıyorsak da henüz başarılı olduğumuz söylenemez. Bu iki mesleğin bir unvan altında toplanmasının nedeni, ikisinin de insanı eğitmeyi esas almasıdır. Öğretmen de, vaiz de insanları iyiliğe yönlendirmeye çalışır. Çünkü bu iki mesleğin yapısı da bunu gerektirir. Öyleyse sözün doğrusu şu şekilde olmalıdır: “Hocanın dediğini de yap, yaptığını da yap!”

ERGUVAN HASRETİ

Halk arasında dolaşan böyle bir sözün, gerçeği yansıtan bir yanı da mutlaka olmalı. Çünkü, “Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.”

Hocalık vasfını üzerinde bulunduran insanların hepsi, bu yükün ağırlığını hissedebilmiş olsalardı, böyle bir söz ortalıkta dolaşmazdı. Dediğini yapmayan hocalar var ki böyle bir söz ortaya çıkmış.

İster camide, isterse üniversitede olsun, bu tür hocalar her devirde olmuştur. İşte bu söz, bu insanların ya bizzat kendilerinden ya da etraflarındaki şakirtlerinden südür etmiştir.

İyi niyetli ve dini bütün insanlar, bu tür hocalarla her devirde ters düşmüşlerdir. Bu tür hocaların adı sûfî, vaiz veya zâhid olmuştur; bu o kadar önemli değil... Önemli olan bu mesleğin hakkını veremeyen kimselerin varlığıdır.

“Tevsi-i maîsette bütün zikir ile fikrin/Şeyhim ne zaman söyle Müselman olacaksın?” diyor Ziya Paşa.

Tanzimat döneminden gelen bir feryattır bu. “Dervişin fikri ne ise zikri de odur. Gözü namazda olmayanın kulağı ezanda olmazmış.” Ne kadar doğru! Aklı, fikri geçim derdinde olan bir hocanın, söyledikleri veya söyleyecekleri, insanların kalbine kadar iner mi dersiniz? Bence hayır! Sadece bir kuktan girer öbür kulaktan çıkar o kadar! Kalbi delip geçecek sözün, yine kalpten çıkmış olması gerekir. Dil ucuyla söylenen sözlerin çoğu, karşı tarafa ulaşmadan buharlaşıp yok olur. Ama himmeti, milleti olan bir hocanın veya “gözümde ne cennet sevdası var ne cehennem korkusu...” diyen bir üstadın sözleri öyle olmaz. O sözler, kalbin en derin noktasına gider ulaşır da barutu ateşleyen bir fitil olur.

“Nev’i insan sevdiği bir şeyi pek çok zikreder/Vâiz’in kürsüde ağzından cehennem düşmüyor.” diyor şair Eşref. Demek ki korkutmayı sevdirmeye tercih etme, her dönemde olagelmış.

HOCANIN DEDIĞİNİ YAP AMA...

Oysa nefret ettirme yerine sevdirme, uzaklaştırma yerine yakınlaştırma esas olmalıdır. İnsanın, “Bu hocalar, Allah’ın cennetini kullardan mı kıskanıyorlar?” diyesi geliyor.

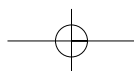
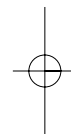
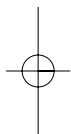
Bir atasözümüz var: “Lâfla peynir gemisi yürümez.” diye... Lâfla etraflarına çekidüzen vermeye çalışanlar, kendi eksiklerini göremezler.

“Onlar ki verir lâf ile dünyaya nizâmât/Bin türlü teseyyüp bulunur hanelerinde.” Ne de güzel söylemiş Ziya Paşa! “Dünyayı kurtarmaya çalışanların evlerine bir baksanız, bin türlü eksik ve ayıp bulursunuz.” Evet, gerçekten de lâfla peynir gemisi yürümüyor. Dediğini kendi nefsinde ve hanesinde uygulayanlara her zaman gıpta ile bakılmıştır. Bu insanlar muvaffak olmuşlardır.

Ölüm öyle bir hoca ki bu hocaya kimse kulak tıkayamıyor. Bu hocayı kimse görmezden gelemiyor ve bu hocayı kimse hafife alamıyor. Bu özelliğinden dolayı eskiler ölümüne “nâsih” demişlerdir. Yani, “nasihat eden, ders veren” bir hoca! O kadar etkili bir hoca ki âdeta musalla taşını kürsü ve minber gibi kullanıp önündeki topluluğa dünyanın faniliğini anlatıyor.

Urfalı şair Nabi’nin şu beyti ne kadar manidardır: “Fenâ-yı âlemi eyler cemaate tefhim/Cenâze vaaza çıkıp kürsi-i musallada.”

İnsanlar, dedikleriyle amel etse de etmese de, ölüm herkese aynı mesafede nasihatini devam ettiriyor, dediğini yapıyor, insanlar üzerinde etkili oluyor ve gözü kapalı yaşayanların gözünü açıyor. Demek ki onun nasihati etkili oluyor.

Hüzün bize yakışıyor

Hüzne dair sohbet açtık, eyledin mahzun beni

Hüzün, benim dünyamda hep asil bir duyguyu çağrıştırır. Bu duyguyu üzerinde taşıyan insanlara hep asil ve büyük nazarıyla baktım. O, insan olmanın önemli bir unsuru gibi gelir bana.

Hüzünlenmeyen insanı, neden biraz kusurlu gibi görürüm bilmem? İnsan, her zaman neşeyi hüznü tercih eder, biliyorum. Ama neşenin bugüne kadar insanı olgunlaştırdığına şahit olmadım. İnsanı olgunlaştıran en etkili ilâçlardan biri hüznüdür. Neşenin değerini de hüznü sayesinde anlarız.

Hüzün, insanoğlu için fantezi ve aksesuar değildir. O, insana yakışan bir duygudur. Hüznü, bize insan olduğumuzu hatırlatır. Hüznü sayesinde eşya ve hadiselerin iç yüzüne vâkıf oluruz. Ayrılıklar, ölümler, acılar, üzüntüler hep hüznü doğurur. Hüznü, bir bakıma acıların meyvesidir.

Hüznü ve hüznü doğuran unsurlar, hayatın görmek istemediğimiz gerçek yüzüdür. İnsan, refah düzeyi ne kadar yüksek olursa olsun, hayatında neşeden daha çok hüznü karşılar. Hüznü, insana neşeden daha yakındır. “*Hüznü ki bize en çok yakışandır.*” diyen şair, bu gerçeği itiraf etmiş olmuyor mu? Evet, hüznü bize yakışıyor. Hem insan olarak hem de millet olarak... İnsan, bu duyguya yakın olmak istemiyor; tıpkı Azrail’e yakın olmak istemediği gibi. Ama biz istemesek

ERGUVAN HASRETİ

de o bize her zaman çok yakın. Yakınımızda durana ilgisiz davranmak, sadece kendimizi kandırmak olur.

Hüzün, insanımızın ve milletimizin kaderini oluşturan önemli bir unsur... Birey ve toplum olarak kaderimiz sanki hüznle yoğrulmuş gibi. Tarihte, sevinç içinde yaşadığımız dönemler, hüznle geçen yıllarımıza göre o kadar azdır ki!... En güçlü olduğumuz dönemlerde bile üzerimizden hüzn hiç eksik olmadı.

Hüzün, Müslümanlıktan devraldığımız bir duygu gibi gelir bana. Çünkü hüzn aynı zamanda Müslümanın da kaderidir. O duygu sayesinde insanın gözü gerçeklere açılıyor. Efendimiz aleyhisselâtu vesselâm da bu kaderi yaşamıştır. O, hüzn peygamberiydi. Kadı İyaz'ın, Hazreti Ali'den naklettiğine göre, insanlığın iftihar tablosu şöyle buyurmuştur: "Hüzün, ayrılmaz arkadaşımıdır. Gam ve kederim ise ümmetim içindir."

O, mahzun bir peygamberdi; hüznü ve kederi de ümmeti adınaydı. Kendisi zaten teminat altındaydı. Öyle olmasaydı, hicret ederken, Hira mağarasına gizlenmeye çalıştıkları sırada, Hazreti Ebubekir'in endişesini gidermek için, "Tasalanma! Allah bizimle beraberdir." diyecek kadar emin konuşabilir miydi?

Peygamberler, hüznlerini sadece Allah'a arz etmişlerdir. Kur'an, bu konuda Hazreti Yakup'un hüznünü misal verir. "Ben hüznümü ve elemimi yalnız Allah'a arz ederim." demişti Hazreti Yakup. İnsanlığın iftihar tablosu da Taif'te taşlandı. "Allahım! Güçsüzlüğümü, çaresizliğimi ve halk tarafından horlanışımı sadece sana arz ve şikâyet ediyorum." demişti.

"Onlar inanmayacaklar diye neredeyse canına kıyacaksın." diyor Kur'an. Efendimiz, ümmetinin kurtuluşu için endişe yaşayan ve hüzn yudumlayan bir peygamberdi. Bir insanın inanası ya da inanmaması O'nun için çok önemliydi.

H Ü Z Ü N B İ Z E Y A K I Ş I Y O R

O'nun hüznü, ulvî bir hüzüdü. Hüzün, O'nun sayesinde İlâhîlik sırrına erdi. O'nun hayatı hüznle mayalanmış, hüznle filizlenmişti. Hüzün yılını yaşayan da O değil miydi zaten? Bazen ümmeti adına, bazen arkadaşlarına karşı duyduğu vefa ve şefkat adına hüznleniyordu. O, hüzne derinlik kazandıran bir efsun taşıyordu derununda. Hüzün, O'nunla tanıştıktan sonra kendini idrak etti.

Mute Savaşı'nda şehit düşen Zeyd bin Harise'nin kızı, Efendimizin yüzüne mahzun bir hâlde bakınca, insanlığın iftihar tablosu, gözyaşlarını tutamaz. Orada bulunan Sad bin Ubade: "Bu ne hâl ya Resulallah?" der. Efendimiz buyururlar ki: "Bu sevenin, sevdiğine hasret ve özlemidir." Dostlukta vefa ve sadakatin zirvesini, insanlık O'nda gördü. Seven, sevdiğine nasıl hasret ve özlem duymuş, insanlık O'ndan öğrendi.

Gün geldi, köyünden çıkmaya mecbur bırakıldı. Devesiyle giderken Mekke'nin çıkışında durdu, mahzun bir hâlde Mekke'ye döndü ve şöyle dedi: "Sen, Allah katında beldelerin en hayırlı olanısın. Çıkarılmamış olsaydım, senden asla çıkmazdım. Senden başka bir yeri yurt tutmaz, yuva edinmezdim." Taşa, toprağa vefa mayalayan bir efsun taşıyordu O.

"Eğer benim bildiğimi bilseydiniz, çok ağlar az gülerdiniz." sözü, O'nun lâlügüher dudaklarından dökülmüştür. Hüzünün sebebine ulaşan bir derinliktir bu. Evet O, dünya ve ötesinin ahvaline, ümmetinin de akibetine dair çok şey biliyordu. Bundan dolayı tasalanıyor ve hüznleniyordu. O, mahzun bir nebiydi.

Hüznü, hayatının en endamlı dilimi hâline getirmiş mahzun bir kutlunun ifadesine göre "Yakup aleyhisselâm, oğlu Yusuf'la arasındaki dağları, hüzünden kanatlarla aştı ve gidip bir tatlı rüyanın yorumlanması iklimine ulaştı." Demek ki hüzn bize sadece millet olarak değil aynı zamanda ümmet ola-

ERGUVAN HASRETİ

rak da yakışıyor. Demek ki o bir aksesuar değil. Aksine insan olduğumuzu bize hatırlatan en önemli duygulardan biri... Çünkü insan duygulanır; insan üzülür, insan hüzünlenir...

Kalbin Zümrüt Tepeleri'nde hüzün, "İnsanın kalp mekanizmasını, duygular âlemini, gaflet vadilerinde dağınıklığa düşmekten koruyan bir sera, bir atmosfer ve Hakk'a bağlılıkta cibrî bir çeper ve konsantrasyon yolu..." olarak değerlendirilir.

Bişri Hafi, "Hüzün, bir hükümdar gibidir. Otağını bir yere kurunca, başkalarının orada ikametine izin vermez." der.

"Ben kalbi kırıklarla beraberim." sözü, mahzun olanlar için, hiçbir sevince ihtiyaç duymayacak kadar yüce bir müjdedir.

Süfyan bin Uyeyne, "Allah bazen mahzun bir kalbin ağlamasıyla bütün bir ümmete merhamet buyurur." der. Bu söz, Kalbin Zümrüt Tepeleri'nde şöyle yankı bulur: "Çünkü hüzün, her zaman kalbin samimiyet yanlarında göğeri ve insanı Allah'a yaklaştıran davranışlar arasında, hüzün kadar fahre, riyaya, süm'aya kapalı başka bir davranış yok gibidir."

Derdi olan mahzundur. Hüznün derinliği, derdin büyüklüğüyle doğru orantılıdır. Derdi büyük olanın hüznü derindir. Hüznü derin olanın ruhu engindir. Çünkü hüzün, ruhu enginleştirir. Çakırkeyf olan böyle bir özellikten mahrumdur. Kalbin Zümrüt Tepeleri'nden, gönüllerimize gökkuşağı gibi uzanan şu teşhis ve tespit ne kadar manidardır: "Hüzün, dimağ ve vicdanın zekâtıdır. Bu iki duygunun saflaşmasında, saflaştıktan sonra da dupduru kalmasında hüznün tesiri çok büyüktür."

Velhasıl, hüzün bize bir vesileyle hep yakın oldu. Ona alıştık da zaten. O kadar ki sevinçlerimizin içinde bile ondan bir parça bulunduğunu, yüzümüze bakan hemen anlar. Gerçek sevince giden yolu ondan öğrendik. O, bize gerçekten yakışıyor.

Ana gibi yâr

Çocukluğumda, çevremizdeki büyükler, “Annemi mi daha çok seviyorsun, babamı mı?” diye sorarlardı. Ben her ne kadar, “İkisini de...” der idiysem de büyüklerimiz, ikisinden birisi arasında tercih yapmamı isterlerdi. Bu soruyu soran herkes, çocukların tercih yapamayacaklarını bile bile ısrar ederdi.

Çocukluk döneminde ailevi problem yaşamayan çocuklar, anne ile baba arasında tercih yapamazlar. Çünkü anne ile baba, o dönemdeki çocuğun tek sığınağıdır. Son zamanlarda şu soruya cevap bulmaya çalışıyorum: “Yaşımız ilerledikçe anne sevgisi ağır mı basıyor acaba?”

Annem henüz sağ, babam da... Bir evlât olarak, her zaman duacıyım. Yani bu yazı, onları kaybetmiş olmanın verdiği bir duyguyla yazılmış değil.

Bu yaşma kadar bana, “Oğlum!” diyen birçok kimse oldu, ama itiraf etmeliyim ki hiç birisi bu kelimeyi annem kadar yürekte söyleyemedi. Hiçbir tiyatrocunun, hiçbir rolde, bu kelimeyi bana annem kadar yürekte söyleyebileceğine de inanmıyorum! Ne zaman telefonda annemin, “Oğlum!” sesini duysam, ahizeyi tutan elim titremeye başlar. Kendi kendime soruyorum: “Yaşım ilerledikçe anne sevgisi ağır mı basıyor acaba?”

Babamın, “Siz yeter ki okumak isteyin! Ben ceketimi satar sizi yine okuturum!” sözü, yıllar geçmesine rağmen zihnimden çıkmıyor. Bu fedakârlığın arkasındaki evlât sevgisini

ERGUVAN HASRETİ

küçümseyemem ama anneye gelince.... İşte orada işin rengi değişiyor. Anne sözünü ağzıma alınca kelimeler, tımarhane-den kaçışan akıl hastaları gibi zihnimi allak bullak ediyor ve ben iki lâfi bir araya getirmede güçlük çekiyorum.

“Ana başa taç imiş/ Her derde ilâç imiş/ Bir evlât pîr de olsa/ Anaya muhtaç imiş.” Vallahi de doğru, billâhi de!... Annemin gözünde benim yaşımın hiç önemi yok!... Ben kendimi her ne kadar büyümüş bilsem de, onun yanına gelince o kadar küçülüyorum ki!... Yılda bir “sılayırahime” gittiğimde, gece kalkıp hâlâ benim üstümü örtmeye çalışsan annemin yanında o kadar küçülüyorum ki!... Eğer biraz nazlanırsam, zevkle lokmaları ağzıma koyacağından adım gibi eminim! Bu küçülmeyi, onun yüceliğine bağlıyorum.

Babanın ailedeki asıl rolü, koruyucu olmasıdır. Annenin rolü ise şefkat göstermesidir. Şefkat, sevgiden daha keskindir. Sevgide karşılık beklentisi var, ama şefkatte yok. Babanın yokluğunda, onun koruyuculuk görevini yerine getirecek birisi bulunabilir, ama annenin şefkatini gösterecek birisi bulunamaz. Annenin şefkati, şifreli sayılar gibidir. Bir evlâdın kalbini, annesinden başka bir şefkat anahtarı açamaz.

“Ağlarsa anam ağlar/ Gayrısı yalan ağlar.” Anne acısı, bir evlât için şüphesiz, en zor durumlardan birisi. Bundan daha zor olan bir durum vardır ki o da evlât acısıdır. Annesinin acısına dayanamayıp ölen bir evlât, bu zamana kadar duymadım ama evlâdının acısına dayanamayıp kalbi duran nice anne bilirim. İşte ana budur! Ana, bu noktada babanın çok önünde seyreder. Çünkü evlât, babadan daha çok, ananın bir parçasıdır.

Hoş bir menkıbede anne yüreği şöyle anlatılır: “Bir gün bir delikanlı, bir kıza âşık olur. Kıza evlilik teklif edince kız: ‘Annemin yüreğini çıkarıp bana hediye olarak getirirsen bu mümkün olabilir.’ der. Delikanlı, iki zor tercih arasında uzun

A N A G İ B İ Y Â R

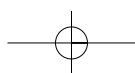
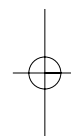
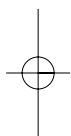
süre düşündükten sonra, sevdiği kız için annesinin yüreğini çıkarmaya karar verir. Annesini öldürür ve yüreğini eline alıp sevdiği kıza götürür. Yolda giderken ayağı kayar ve sendeler. O anda ağzından gayriihtiyarî, ‘Anne!’ sözü çıkar. Söz daha havada yankılanmadan, delikanlının elindeki yürek, bir eldiven gibi eline sarılır ve ‘Oğlum!’ sesi duyulur.” İşte ana yüreği budur!

Hakkını ödeyemeyeceğimiz annemize bir böbrek gerek olsa, canımız tatlı geldiği için düşünürüz. Ama bir evlâdına böbrek gerek olsa, anne nedense hiç düşünmeden verir. Evlât, böbreğinin birisini bile verirken düşünür de, anne tek böbreğini verirken düşünmez. Doktor, “Tek böbreğini veremezsin! Verirsen yaşayamazsın!” der ama anne, “Evlâdım yaşasın da, ben yaşamasam da olur!” derken, sanki cennet zevki duyar. İşte ana budur!

Her kadın, annelik rütbesine ulaşıncaya kadar çocuktur. Her anne, aynı zamanda bir kadındır ama her kadın anne değildir. Bir kadın, sevdalı olabilir ama hem anne hem sevdalı olamaz. Annenin sevdası cennetlere eşittir. Onun için, “Cennet, annelerin ayakları altındadır.” Başlarımızı, onların ayakları altına paspas yapmadan bilmem ki hakları ödenir mi?

Emile Zola, “Ana, hayatın ebediliğidir.” diyor. Yerden göğe kadar haklı! Anne sevgisi, fanîliğe ebedilik katılıyor sanki. Annemin hayatta olması kalbime güç veriyor ve kalbim bana, “yaş ilerledikçe anne sevgisinin ağır bastığını” söylüyor.

Siz, kalbinizin sesine hiç kulak verdiniz mi?

Evlilik üzerine

Oscar Wilde'ın bir sözünü hatırladım. Şöyle diyor: “Erkekler, bıkkınlıklarından; kadınlar ise meraklarından evlenir, ama ikisi de hayal kırıklığına uğrar.”

Bu sözde bir parça da olsa gerçek payı var elbette. Durmadan evlilik türküsü söyleyen gençlerin, nedense evlendikten sonra sesleri pek çıkmaz. Demek ki evlilik, insan sesini ayarlamaya da yarayabiliyor.

Evlilik, tek kelimeyle sanattır. Evli insanlar, sanatkâr titizliğiyle hareket etmezse, kısa zamanda yorulur; nefes nefese kalır. Maratonu tamamlamamış bir koşucu, başarıya ulaşmış sayılmaz.

Ben burada evliliğin iyilik ve kötülüklerini tartışacak değilim. Çünkü mutlu olana göre evlilik iyi, mutsuz olana göre ise kötüdür. Onun için bu yazıda evlilik üzerine tartışmayacak, sadece konuşacağım.

“Evlenin! Evlenmek iyidir. Hanımınız iyi çıkarsa mesut olursunuz; kötü çıkarsa filozof olursunuz.” diyor Sokrat. “Evlenmeyi tavsiye ettiğine göre demek ki iyi bir hanımı vardı.” diyeceksiniz. Hayır! Öyle olsa filozof olur muydu? Sokrat'ın hanımı, hırçınlığıyla ün salmış bir kadındı. Sokrat'ın değer verdiği şeyler, hanımını hiç mi hiç ilgilendirmezdi. Sokrat, düşünen ve düşünmeyi seven bir insandı. Erdemli ve dürüst olmanın yollarını düşünür, bu konuda insanlarla son derece nazık ve ustaca tartışmalar yapardı. Hatta felsefe yapma tarzı, Atina'nın gençle-

ERGUVAN HASRETİ

rini öylesine etkilemişti ki Sokrat nereye otursa, gençler hemen etrafını sarıverirdi. Yaşadığı dönemde çok tanrıcılık denilen “politeizm” karşı çıkıp “monoteizm” denilen tek tanrı inancını savunduğu için, onu ermiş bir insan veya bir peygamber olarak değerlendirenler bile vardır.

Bir gün öğrencilerine ders verirken, kendisini konuya öylesine kaptırır ki hanımının çağırmasını duymak istemez. Hanımı çok kızar, avazı çıktığı kadar Sokrat’a bağırır; gök gürültüsü gibi ses çıkarır ama sesini Sokrat duymazdan gelir. Kadın, o öfkeyle eline bir kova su alır; öğrencilerinin yanında, su dolu kovayı Sokrat’ın başından aşağı devirir. Böyle bir durumla karşılaşan erkek ne yapar? “Light” tabir edilen kılıbık türünden bile olsa, en azından kadına hafif şiddette bir sarsıntı yaşatır. Ama Sokrat öyle yapmıyor. Baştan aşağı ıslandıktan sonra öğrencilerine dönüyor ve şöyle diyor: “O gök gürültüsünden sonra, bu yağmurun geleceği belliydi!”

Tarihçiler ve felsefeciler, “Sokrat’ın hanımı anlayışlı birisi olsaydı, Sokrat bu kadar büyük olamazdı.” der. Evlilik, insanı olgunlaştırır. Evlenen kişiler, olgun olmak zorundadır. Bu, evliliğin bir kuralıdır. Bir insan hem evli hem sevdalı olamaz. O zaman başka yorgunluklar ortaya çıkar. Kalp ağrıları başlar. Hayatın ritmi aksar. Evlenen birisi, evlendiği arkadaşını yok sayarak yoluna devam edemez. Yani bekâr gibi yaşayamaz.

Evlilik, sorumluluk gerektirir. Fedakârlık, bahsimizden harıçtır. Savaş, gurbet, hastalık, millet ve din için koşuşturma gibi durumlar her zaman olagelmıştır ve her zaman mazur görülmüştür. Burada sözünü ettiğimiz, anlayış farkıdır. Evli bir kişi, bekâr gibi çıkıp dolaşamaz. Dolaşırsa ne olur? Kanunları mı çiğnemiş olur? Elbette hayır! Buna devletlerin kanunları izin veriyor, ama evliliğin kuralları izin vermiyor. Evliliğin kendine göre kuralları var. Bu kuralları çiğneyenleri, evlilik mesut etmez.

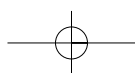
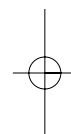
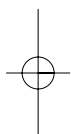
EVLİLİK ÜZERİNE

Evlenip de mesut olmak isteyenler, oyunu kuralına göre oynamak zorundadırlar. Aksi taktirde, sarıdan başlayıp kırmızıya doğru giden kartlar, sonunda onları oyunun dışına atar. “Evlenmek de hak boşanmak da...” Buna diyeceğimiz yok. Allah, ayrılmayı sevmemesine rağmen helâl kılmış. Neden? Çünkü insanoğlu için yanılmak her zaman mukadderdir. Eğer ayrılmak helâl olmasaydı cinayetlerin, intiharların ardı arkası kesilmezdi.

Hiç kimse ayrılmak için evlenmez. Evlenmek isteyen herkes, mutlu olmak ister. Herkes mutlu olur mu? Hayır! Yanılmak her zaman mukadderdir. Evlenen kişiler, sürprizlerle karşılaşabilirler. Karşılarında, hiç tahmin etmedikleri bir huy ve bir karakter bulabilirler. Bu durumda yapılması gereken ilk iş, ortaya yaklaşmaktır. Yani herkes kendi karakterinden taviz vermelidir. Aksi taktirde ipler gerilir. Bu tür durumlarda genellikle erkekler, işi erkeklığe vurup oldukları yerden kıyılamamakta inat ederler. Bu iş erkeklığe gelmez. Bir erkeğin hayatında yapabileceği en büyük hatalardan biri olur bu. Ama erkek, her yolu dememesine rağmen kadın inat ederse, iş Allah’a kalmış demektir. O evliliğin yürümesi zordur.

Yanlışlıkla yapılmış evlilikler, şiddetli geçimsizlikler her zaman söz konusu olabilir. Bunlar insanlık hâlidir. Ama sırf inatları ve acemilikleri yüzünden kısa sürede sermayeyi sıfırlayanlara ne demeli? Dışarıda tek başına yemek ye! İstedığın zaman istediğin yere git! İstedığın zaman istediğin kişiyi eve çağır! İstedığın zaman istediğin kadar harca! Ve bunların hiçbirinden eşinin haberi olmasın! “Sonra da ben evliyim.” de! İşte bu olmaz!

Evliysen, evli gibi olmak zorundasın. Bu iş dalgaya gelmez! Her yere eşinle gitmesen bile en azından eşin olduğunu unutmayacaksın! Bu, evliliğin asgarî şartıdır. Bu kadarını da yapmazsan sermayeyi tez sıfırlarsın! Benden söylemesi!

Kıskanırım seni ben

Kıskançlık duygusunun, aşk ve nefret toprağında kök saldığını düşünüyorum. Aşk toprağında filizlenen kıskançlığı, gül kokusu gibi; nefret toprağında filizlenen kıskançlığı da nedense gübre kokusu gibi tasavvur ederim hep.

Nefret toprağında filizlenen kıskançlık, tek kelimeyle ham ruhluluktur. Böyle bir ruha sahip olan insan, dostlarından düşmanlarına kadar herkesi kıskanır. Olgunlaşmamış bir ruh, çoğu kere bu duygunun esiri olur. Nefret dolu bir ruhta kök salan kıskançlık, zamanla kanserli hücreler gibi, bütün ruhu sarar ve kemirir. Kıskançlığın bu kısmı tehlikelidir. Bu, olgun bir ruhun tevessül etmeyeceği yoldur.

Ruhu olgunlaşmış bir insan, dostlarının yaptıklarını kıskanmaz, onların yaptıklarına imrenir. İmrenmek; kıskançlık duygusunun zararsız, kısacası evcilleşmiş hâlidir. İmrenmek, insana dost bir duygudur. Bu zamana kadar, bu duygunun insan ruhunu kemirdiğini ve zehirlediğini duymadım. Kısacası asil bir duygu...

İnsandaki duyguların başlangıç ve bitiş noktası arasında çoğu kere tehlikeli geçişler vardır. İbrenin nerelerde dolaştığını bilmek, o ruhun sahibine ait bir sorumluluktur. İdeal olan, her zaman merkeze yakın olmaktır. Merkeze yakın olunmazsa, sapla saman birbirine karışır. O zaman iktisat ve cimrilik ile cömertlik ve savurganlık aynı terazide tartılır. İmrenmek

ERGUVAN HASRETİ

ve kıskanmak arasındaki fark bilinmez. Onun için, insandaki duyguların geçiş noktaları risklidir. Olgunlaşmamış ruhlar, bu riski farketmez; farketmediği zaman da, iş işten geçmiş olur.

Tıpkı mantar gibi, kıskançlığın da zararlı ve zararsız olan türü vardır. Bu zararsız tür, sevgi toprağında biter. Sevgililerin, seven gönüllerin, sevgi dolu ruhların kıskançlığı hep bu türdendir. Eşlerin birbirini kıskanması, doğal bir duygudur. Doğal olanın yararı, zararından çoktur. Bu tür bir kıskançlığın nedeni, nefret değil sevgidir. Sevgi toprağında büyüyen kıskançlığın yapısında, koruma ve sakınma vardır. Sevdiği için kıskanan birisi, sevdiğini koruma ve sakınma duygusuna sahiptir. Seven, sevdiğini kıskanır. Bu kıskançlığın temelinde, sevdiğini kötülerden ve kötülüklerden sakınma duygusu vardır. Sevdiğini kıskanmayan, sevgisini yeniden gözden geçirmelidir.

Hatırladığım bir türkünün sözleri şöyleydi: *“Mühür gözüm seni elden/Sakınırım, kıskanırım/Uçan kuştan, esen yelden/Sakınırım, kıskanırım/Havadaki turnalardan/Su içtiğim kurnalardan/Yerdeki karıncalardan/Sakınırım, kıskanırım.”*

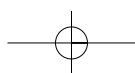
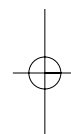
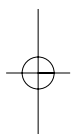
İşte bu, zararsız bir kıskançlıktır. Sevdiğini sakınmak içindir. Kıskandığını söylerken, sevdiğini haykırır âdeta. Bu sevgi eksenli kıskançlıkta bile, açlık ve doyum noktasını iyi ayarlamak gerekir. Zehirsiz ve zararsız olan bu tür kıskançlıkta bile, aşırı dozdan ötürü, karın ağrısı ve mide bulantısı görülmesi, zaman zaman rastlanan vak'alardandır.

Zararsız kıskançlığın aşırı dozu deyince, aklıma bir şarkının sözleri geldi: *“Saçın yüzüne değse/Tenini kıskanırım/Birine söz söyleyen/Dilini kıskanırım/Kıskanırım seni ben/Kıskanırım kalbimden/Bu nasıl aşk Allah'ım/Öleceğim derdimden/Sakın takma göğsüne/Gülünü kıskanırım/Seni saran kemerden/Belini kıskanırım/Kıskanırım seni ben/Kıskanırım kalbimden/Bu nasıl aşk Allah'ım/Öleceğim derdimden.”*

KISKANIRIM SENİ BEN

Bu da sevgilisini, sevgilisinden kıskanmak!... Sevdiği için ne yapacağını bilmiyor! Yani duyguların çılgınlık derecesi!... Mantarın zararsız türü ama dozu fazla olunca, mide bulantısı ve baş ağrısı yapıyor.

Neme lâzım!... “Azı karar, çoğu zarar!” demişler.

Çayın tadı kahvenin hatırı

Çayın, dünya üzerindeki serencamını Çinlilere ve Hintlilere dayandıranlar var. Bu işin efsane tarafı... Çayın Türkiye’de ilk kez 1880’li yıllarda denenmeye başlandığı da işin realite kısmı... Bu deneme olumlu sonuç verince nihayet 1940’lı yıllarda seri ve profesyonel üretim başlamış.

Çay, insanların en çok beğendiği ve tercih ettiği içeceklerden biri... Çayın, diğer içeceklerden farklı olarak, her mevsimde tüketilme özelliği var. Çay; yaz, kış keyifle içilen bir içecek... Hindistan ve Seylân, dünyada en çok çay üreten iki ülke... İngilizlerle İrlandalılar da en çok çay tüketen iki millet... Türkiye ve Türkler de hemen üçüncü sıradalar... Aklımda kalan bu bilgiler, keyfiyetten öte kemiyeti ifade ediyor. Yani üretim ve tüketim çokluğuna göre yapılmış bir istatistik... Ben asıl çayın damak zevki üzerinde durmak istiyorum.

Türkler için iki içecek, her zaman diğer içeceklerden farklı olmuştur: Kahve ve çay... Farklı olmasaydı, “Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var.” denmezdi. Kahve, Türkler için her gün tüketilen meyve suyu gibi değildir. Bir şişe meyve suyunun, bir günlük bile hatırı yokken, bir fincan kahvenin niçin kırk yıl hatırı vardır? Üstelik küçük bir fincanda içilmesine rağmen? Bir kere kahve Yemen’den gelirdi. Uzaktan gelince ayrı bir önemi ve değeri vardı. Bizim kuşak, kahvenin damak zevkine ulaşmadan çayla tanıştı.

ERGUVAN HASRETİ

Kahve, özel günlerin ve önemli ziyaretlerin içeceğiydi. Ev sahibi, ziyaretine gelen misafirine kahve yaparken bütün maharetini kullanırdı. Kahve, cezvede yapılır ve taşmamasına özen gösterilirdi. Ocağın üzerinde kaynayıp köpürme derecesine gelen kahvenin taşmaması için cezve, ocaktaki ateşten birkaç kez yukarıya kaldırılıp tekrar aşağıya indirilir; köpük, en sıcak ve en lezzetli kıvamında iken fincana boşaltılırdı. Fincan, mutlaka ağız kısmından aşağıya doğru indikçe daralan estetik porselen bir yapıya sahip olurdu.

Kahvenin şekerine gelince... Kahve şekerli içilmez. Kahvenin tiryakisi olan bir insana, “Kahveyi şekerli mi istersiniz yoksa şekersiz mi?” diye sormak soran kimsenin cehaletine verilir. Çünkü tiryakisi olan, kahveyi şekerli içmez. Tiryakisi olmayan da orta şekerli içer. Damak zevki olanlar için kahve, acısını hissettirmesi gereken bir içecektir. Tiryakisi için kahveye şeker koymak, ancak bir mizah konusu olabilir. Çünkü kahve, şekerli içilmeyecek kadar ciddi ve önemli bir içecektir.

Eskiler, şekerli ve tatlı içeceklere, çocukların tercihi gözüyle bakardı. Oysa kahve, Türk kültüründe hiçbir zaman çocukların içecek listesinde yer almamıştır. Büyükler kahve içerken, özenen çocuklara, “Çocuklar kahve içmez. Kararırsınız sonra...” denmesi bundandı.

En zevkli edebiyat sohbetlerinden en önemli toplantılara kadar, Türkün damak zevkini okşayarak kırk yıllık hatırı bırakan kahvenin lezzetini, kocaman fincanlarda nescafe içen insanlar anlayamazlar. Çünkü o kırk yıllık hatırın içinde, kahvenin kalitesinden fincanın estetiğine kadar her bir parçanın payı vardır.

Maşrapa gibi fincanlarda nescafe ya da çay içen insanlar, baştan yenilgiye uğramışlar demektir. Fincanda çay içmeyi seven bir insanın damak zevki olamaz. Çünkü fincanda çay de-

ÇAYIN TADI KAHVENİN HATIRI

ğil kahve içilir. Çay ise bardakta içilir. Fincan ve bardağın bile estetiği vardır. Su bardağında çay içmek de, en az fincanda çay içmek kadar tuhaf bir durumdur. Çünkü çay, cam bardakta içilir. O bardağın da çaya has ebadı vardır. Bu ebattaki bardağa biz “çay bardağı” deriz. Çay bardağı deyince, zihnimizdeki ölçü bellidir. Nescafe fincanında çay içen bir insanın kafasında şekillenecek doğru dürüst bir ölçü bile yoktur. O çay bardağına has tabak vardır. Buna “çay tabağı”, kaşığına da “çay kaşığı” denir.

Çayı şekerli içenler, damak zevkine sahiptir. Az şekerli içenler, mazurdur. Şekerli içenler ise hüsrandır. Çünkü şekerli çay içmekle, pekmez yalamak arasında pek de bir fark yoktur. Çayın içindeki biraz şeker karıştırıldıktan sonra, çay kaşığı çıkarılıp çay tabağına konur. Çay kaşığı bardakta iken, çay içmek de ayrı bir zevk mahrumiyetidir. Çay içen kimse- nin, çayı her yudumlayışında, burnuna kaşık, at sineği gibi doluşup duruyorsa, bunun adı çay içmek değildir. Çay tiryakisi, çayını yudumlariken kaşıkla muhatap olmayacak kadar damak zevkine düşkündür.

Çayın tadını bilen insanın, çay bardağını tutuşu bile farklıdır. Tiryakisi olan kimse, eliyle o bardağı tutmaz, âdeta kavrar. Çayın sıcaklığını elinde hissetmeyen adamın yüreğini çay ısıtmaz.

Çay sıcak içilir. Tiryakisi için bunun istisnası yoktur. Soğuyan çay içilmez, dökülür. “Fincanda çay, buzlu çay, soğuk çay” gibi lâflar, çay tiryakisi olan bir kimsenin zihninde olumlu çağrışımlar yapmaz. Hele hele “elma çayı, naneli çay, ak çay, gök çay” gibi nitelemeler, çay tiryakisinin nazarında, çaya yapılmış birer hakarettir. Çay deyince tiryaki olanın aklına, “tavşan kanı” tabir edilen çay gelir. Çayın akı, gök, elması, armu-

E R G U V A N H A S R E T İ

du olmaz. Çayın, kendi lezzetinden başka hiçbir lezzet, çayla yanyana gelemes. Gelirse o çay olmaz.

Çayı, ancak o estetik cam bardakta içenler lezzet alabilir. Çayın iyi demlenmesi lezzet, deminin seyredilerek içilmesi de keyif verir. Cam bardakta o demi seyredemeyen insan, keyifle çay içmiş olmaz.

Çayın bir diğer özelliği, keyif verici meşru bir içecek olmasıdır. Haram helâl noktasında hassasiyeti olan insanlar için çay, daha bir değerlidir. Bu tür insanların keyiflerini paylaştıkları ikinci bir içecek yoktur. İşte bu tür insanlar için çay her şeydir.

Çay, köpüklü olmaz. Olursa iyi çay olmaz. Köpük, kahvede kalite ama çayda bir zaaf alâmetidir. Köpüklü çayla dertleşilmez. Sır verilmez öyle çaya. Öyle bir çayı dudağa değdirmeye bile değmez. Ama acemi olan anlamaz. Oltanın yeminde ağız tadı arayan balıklar gibi, bardağın üstündeki köpükte lezzet arar. Böyle insanların eline bir maşrapa ayran tutuşturmak herhâlde çok daha makbule geçer.

Geçenlerde birisi, arkadaşına, “Sallama çay içer misiniz?” diyordu. Size sorsalar ne derdiniz? Bence düşünmeye bile değmez. Salla gitsin!

Ağaçlardaki İstanbul

Bağlarbaşı'nda bulunan görkemli Diyanet Külliyesinin yapımı devam ederken, yanı başında da bir inşaat başlamıştı.

O zamanlar, “özel hastahane olacak” söylentileri vardı.

“Eee, ne var bunda?” demeyin.

Asıl söyleyeceklerim başka...

Bugün tamamlanmış olan bu binanın temeli atılırken, yaşlı bir çitlembik ağacının hayatına son verildi.

Bir gün önce ortada salınan güzelim ağaç, ertesi gün baktım yok...

O yaşlı çitlembik ağacının ölümü, sanki ailemden birini kaybetmişim gibi, beni birkaç gün sarstı.

O inşaatı yapanlara göre, o ağacın hiçbir şeye faydası yoktu ve milletin gözü önünde hayatına mutlaka son verilmeliydi.

Buna karşılık, inşaatın getireceği fayda ise tartışılmazdı.

Inşaat için ağaç bırakılır mıydı?

Hele hele ağaç için inşaatın vazgeçmek olacak şey miydi?

Acaba çitlembik ağacı yıkılırken görsem engel olabilir miydim? “Bu ağacı yıkmayın!” diye buldozerin önüne kendimi atabilir miydim?

Allah korusun!

Böyle bir harekette bulunsaydım, beni deli diye Bakırköy'e götürürler, belge vermeden de bırakmazlardı herhâlde!

ERGUVAN HASRETİ

Neyse... Aradan bir kış geçti... Baharı geride bıraktık, yaz geldi...

Bağlarbaşı'na giden yolun Üsküdar girişinde belediyenin yıkım çalışmaları başladı.

Üsküdar trafiğini rahatlatmak için böyle bir çalışma gerekiyordu.

Belediyenin yıkım kararı aldığı dükkânların içinde bir de "Çınar Altı Sahafı" vardı.

Kendine has kişiliği olan bu sahaf dostum Tayfun Kurt, o dükkânlar yıkılmazdan birkaç ay önce Kadıköy'e taşınmıştı.

Şu anda Kadıköy'de, As Sinemasından aşağıya inen daracık sokağın içinde aynı isimle mesleğini icra ediyor.

İşte Üsküdar'da iken, bu sahaf dükkânının önünde yaşlı üç çınar vardı.

Yıkım çalışmaları başladığı sırada, dolmuşla her geçişimde dikkat ettim. Hatta birkaç kere, dolmuştan inip bu yaşlı ağaçları kesip kesmeyeceklerini sormayı düşündüm. Ne var ki her defasında vazgeçtim.

Derken araya kurban bayramı girdi ve memleketime gittim...

Bayram dönüşünde baktım ki yaşlı çınarlar yolun ortasında duruyor ve koruma altına alınmış.

"Çok şükür!" dedim.

Üsküdar'dan Bağlarbaşı'na giden yolun başında kollarını açarak, zamana karşı mücadelesini sürdüren bu çınarları, kenardan uzun uzun seyrettim. Kendimden geçtim, belki de kendime geldim...

Geçmişini hatırladım... İstanbul'u, İstanbul yapan çizgileri düşündüm...

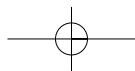
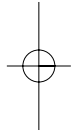
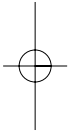
Aksaray'dan Sirkeci'ye inerken, Gülhane Parkı'nın yanında, ayakta durmaya çalışan asırlık çınarların üzerine vurulan

A Ğ A Ğ L A R D A K İ İ S T A N B U L

numaralar gözümün önüne geldi. Ve İstanbul'un ağaca olan ihtiyacını bir kez daha iliklerime kadar hissettim.

İstanbul'a emeği geçen herkes, saygının her türlüsüne lâyıktır diye düşünüyorum.

Ne dersiniz?

Köpek meselesi

Sydney’de yaşayan bir bayan, köpek yüzünden başına gelenleri anlatıyordu. Bir gün alışverişe çıkmışlar ve çocuklarının ısrarına dayanamayıp ailece çarşıdan bir köpek almaya karar vermişler. Hem de altı yüz Avustralya dolarına... Herkes heyecanla eve gelmiş. Böylece çocuklar, köpek denilen hayvanı daha yakından tanıma imkânı bulmuş.

Birkaç gün sonra köpek, arka bahçede yaramazlık yapmaya başlayınca, ev halkının mütebessim çehreleri değişmiş. Oysa köpek dedikleri de daha birkaç aylık bir yavru... Yavru ama ne yavru!... Boyundan büyük yaramazlıklara başlamış. Köpeği satın aldıkları yerde, aslında bunları bilgilendirmişler. Boy boy ve cins cins köpekler göstermişler. Bunlar, o kadar köpeğin içinden körlere rehberlik yapan bu köpeği tercih etmişler. Haklı olarak, “Bu tür köpekler daha akıllı olmalı.” diye düşünmüşler. Köpek, arka bahçedeki sebzelere kadar birçok şeyi kırıp dökünce, bunlar çareyi köpeği bağlamada bulmuşlar. Köpek yine de uslu durmayınca, ev halkının huzuru kaçmış. Sonunda köpeği bağışlamak için, körler okuluna telefon etmişler. Okul, “Bir yaşın altında olan köpekleri kabul etmiyoruz.” deyince, iki arada bir derede kalmışlar. Düşünüp taşınmışlar ve köpeği birisine hediye etmeye karar vermişler. Arabayla yola çıkmışlar, biraz gittikten sonra içleri burkulmaya başlamış. Yolda, karar değiştirmişler ve köpeği eve geri ge-

ERGUVAN HASRETİ

tirmişler. Veterinere, köpeklerinin hareketlerini kontrol edemediğini, kendilerini çok yorduğunu anlatmışlar. Veteriner ne yapsın? “Ben konuşurum onunla.” diyecek değil ya! Sadece genel bir bilgilendirme yapmış. Meğer en yaramaz cins köpeklerden biri, körlere kılavuzluk yapan bu köpeklermiş. Bu cins köpeklerin hareketleri, ancak bir yaşını doldurduktan sonra olgunlaşmaya başlarmış. Köpeğin bir yaşına basmasını, sabırla beklemekten başka çare yok!

Bunları dinleyince, aklımda olanları şöyle bir yokladım. Bizim çocukluğumuzdan beri köpekler meğer ne kadar değişmiş ve gelişmiş! Ben günümüz köpeklerini, insanlardan daha şanslı görüyorum. Çünkü onların refah düzeyi, insanlara oranla daha çabuk yükseldi. Birçoğu, periyodik olarak veterinere götürülüyor, sağlık kontrollerinden geçiriliyor. Marketlerde birçok raf, kedi köpek maması ve şampuanlarıyla dolu... Köpekler artık avlulardan ve bahçelerden alınıp evlerin içine taşınıyor. Bazı kimseler, çocuk sahibi olmak yerine köpek almayı tercih ediyor. Köpekler, insanlarla aynı odayı paylaşıyor ve kucaklardan inmiyor.

Yıllar önce Konya’da bir kişi, köpeğine sağlık sigortası yaptıınca, basına haber olmuştu. Miktarı hatırlamıyorum, ama yüksek bir meblâğ olduğu aklımda kalmış. Avustralya dolarıyla ben diyeyim bin beş yüz dolar, siz deyin iki bin dolar... Dünyada bu parayı bu zamana kadar görmemiş olan nice insan var. Hatta bu parayı göremeden ölen insan da çok... Refah düzeyi yüksek kabul edilen Avustralya’da bile insanlar, sağlık konusunda köpekler kadar garanti altında değil. Köpeklerin, “medicare”, “medibank private” gibi sağlık sigortası dertleri yok. Periyodik olarak sağlık kontrolüne gidemeyen ne kadar insan var ama köpeklerin bakımı yapılıyor; hem de periyodik olarak... Köpeklerin, “Parayı nereden bulacağım?”

K Ö P E K M E S E L E S İ

derdi yok. Onu insanlar düşünsün!... Sağlığını kontrol ettirmek için yeterli parayı bulamayan insanlar, köpekleri için para ayırmak zorundalar.

Köpekler, evin içine ve kucağa alınılıdan beri görev ve sorumluluklarını da unuttular. Hatta havlamaları bile değişti. Bir zamanlar yazın, Sydney'in "Brighton" taraflarında bir aile dostumuzu ziyarete gitmiştik. Bu dostumuz, evine küçük bir süs köpeği almış ama ne köpek! Kedi mi, köpek mi belli değil! Yüzü, gözü tüylerin içinde kaybolmuş hâlde. Havlıyor mu, yoksa miyavlıyor mu o da belli değil! Sahil boyunca hem yürüyüş yapar hem de sohbet ederiz diye çıktık yola. Bizimle beraber o da geldi. Boyuna posuna bakmadan, sanki yolu bizden daha iyi biliyormuş gibi önümüze geçti. Gitti ileri de kocaman bir kurt köpeğine havlamaya başladı. Kurt köpeği karşılık verince, korkudan on metre geri kaçıyor ama tekrar gidip sataşmadan da yapamıyor. Köpek akli işte! Hatta kurt köpeği, bir ara onu ağzına lokma yapmaya karar verdi de sahipleri zor kurtardı. Düz yolda sivri belâ! Durduk yerden bir de köpek yüzünden kanlı bıçaklı olmak var işin içinde! Ama o korkuyla köpekçeğizin ayakları iki saat tir tir titredi; sesi soluğu çıkmaz oldu.

Zamane köpekleri "otur kalk"tan da anlamaz oldu. Bu kadar ilgiye ve bakıma karşılık, nankörce davranıyorlar. Oysa köpek dediğin nankör değil, sadık olur. Nerede o bizim zamanımızdaki köpekler! Ne işler başarır da hiç karşılık beklemezlerdi. Çocukluğumda dört dörtlük nice köpekler gördüm. Yeni kuşak köpekler çok farklı... Köpek gibi davranmayı bırak, bazen insan gibi davranmaya kalkıyorlar. Ne cüretkârlık!..

Eskiden köpekler, ya sürüye ya da ava giderdi. Her köpek, kendi görev bilinci içinde hareket eder ve karşılık da beklemezdi. Muhataplarının, hırsızlar ve av hayvanları olduğunu bilirdi. Ava giden köpek, avını açığa çıkarıncaya kadar havlar-

ERGUVAN HASRETİ

dı. Sürüye zarar vermesin diye kurtla yaka paça olan Kangal köpekleri ne asil köpeklerdi!... Sürüden kendisi sorumlu olduğu için, herhangi bir tehlike anında yüreğini ortaya koyardı. Çok da akıllı köpeklerdi! Hafızalarına en fazla komut alabilen, bir canavarı yere devirebilecek kadar da güçlü olan, sahibine ise asla ve asla zarar vermeyen izanlı köpekler olarak dünyada ün yaptılar. Köpek dediğin böyle olur!

Zamane köpekleri; kırmızı ışıkta durup yeşil ışıkta geçiyor, arabalarda seyahat ediyor, mamadan başka bir şey yemiyor, şampuanla yıkıyor, yataklarda yatıyor, veterinerlere götürülüyor, ama yine de kendinden bekleneni yerine getiremiyor.

Köpek merakı olanlar, bu kadar nazlı, korkak, mızımız köpeklerle uğraşacaklarına, bir tane Kangal köpeği alsalar çok daha rahat ederler. Kangal; illâ mama istemez, sadece arabada seyahat etmez, yatak yorgan bilmez, hele hele süslenip sokakta gezmeyi hiç sevmez. Kangal, köpek olduğunu iyi bilir.

Delikanlı çağımızdaki cevher

Gençlik, insan ömrünün baharına benzetilir hep. Bu benzerlik, tazelik ve canlılık yönüyle kurulmuş olmalı. Çünkü insan ömrünün en canlı ve en taze olduğu çağ, gençlik çağıdır.

Çocuklar, hayatın anlamını kavramaktan uzaktırlar. Onların bütün varlığı ve sermayesi, oyuncaklarıdır. Onları yok ettiğiniz zaman, çocuğun dünyasını yıkmış olursunuz. Onun için gençlik, çocukluk çağından daha canlı ve daha taze durur.

“Bir milletin geleceği hakkında kehanette bulunmak isteyenler, o milletin gençliğine baksalar, kararlarında yüzde yüz isabet etmiş olurlar.” sözü, önemli bir gerçeğin ifadesidir. Çünkü gençlik, bir milletin geleceği demektir.

Gençlik, potansiyeldir. Ondan yararlanabilmek, bazı önlemlerin alınmasına bağlıdır. Önlem almadan, gençlerden yararlanmak çok zordur. Gençlik; kendi hâline bırakılırsa, taşkın bir sel gibi olur. O zaman, birçok yönden yararlanabileceğimiz o potansiyel, bentleri yıkmaya, çevreye zarar vermeye başlar.

Gençlerden şikâyet etme, özellikle yaşlı kimselerin olağan tepkilerinden biridir. Oysa yaşlıların böyle bir hakkı olmadığını düşünüyorum. Çünkü gençleri yönetenler ve yönlendirenler, yetişkinlerdir. Onların gençlerden şikâyetçi olması, kendilerinden şikâyetçi olmaları anlamına gelir. Gençlerin

ERGUVAN HASRETİ

beğenilmeyen yönleri, yaşlıların kusurlarıdır. Montesquieu, “Milletin genç unsurları bozuk olmaz. O, ancak yetişkin adamlar bozulduğu zaman bozular.” der. Bu söz, bir gerçeğin itirafıdır aslında. Yaşlılar, gençlerden en son şikâyetçi olması gerekenlerdir. Onların gençleri beğenmemesi, kendilerini beğenmemeleri anlamına gelir. Çünkü gençler, yaşlılardan aldıklarını ortaya koyar.

Gençler, hayatı yeni öğreniyor olmanın heyecanıyla, çoğu kere bir yerlere toslarlar. Bu durum, gençlerin kaçınılmaz âkibetidir. Gençlik heyecanıyla, hata yapmayan insan bulmak mümkün değil gibidir.

Gençler, buldukları çağın gereği olarak en akıllı kendilerini görürler. O çağda, onların gözünde, anne babadan tutun da devleti idare edenlere kadar herkes cahil ve aptaldır. Bu dönemde gençler, günde birkaç kez devlet kurar, devlet yıkarlar. Dünya siyasetini ve dünyada adaletin nasıl sağlanacağını yine onlar kadar bilen yoktur. George Chapman, “Gençler, yaşlıların aptal olduğunu sanır; yaşlılar ise gençlerin aptal olduğunu bilir.” der. İşte, gençle yaşlı arasındaki en temel noktalardan biri budur. Gençler, sadece sanır, yani zanneder. Ama yaşlılar bilir, yani emindirler.

“Gençliğini yaşamaya bak!” sözü, yaşlıların, farkına varmadan gençlere yapabilecekleri en zararlı tavsiyelerden biridir. Bence gençlik, muhafaza edilir; ihtiyarlık yaşanır. İnsanlığın ve dünyanın başına belâ olan gençler, gençliğini yaşamak isteyen kimselerdir. Gençliğini korumak isteyen bir insanın kendisine ve çevresine zararlı olması düşünülemez. Gençlere, hayatı yaşama yerine, muhafaza etme yönünde telkinler verilmelidir.

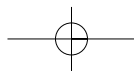
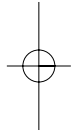
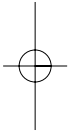
Gençlik, öğrenmenin çağıdır. İnsanın en çok ve en kalıcı öğrendiği şeyler bu çağdadır. Bu çağda öğrenilenler, mermere kazanmış gibi olur; kolay kolay silinmez. Ama burada sözünü

DELİKANLI ÇAĞIMIZDAKİ CEVHER

ettiğim, sadece öğrenmedir. Anlamaya ve kavramaya gelince, o zaman işin rengi ve çağı değişir. Anlamanın ve kavramanın çağı, yaşlılıktır. “İnsan, gençliğinde öğrenir; yaşlılığında anlar.” der Eschenbach.

Gençlik damarı, akıldan ziyade duyguları dinler. İnsanın duygularına esir olduğu çağ, bu çağdır. Akıl, bu çağda duyguları kumanda ederken çoğu kere zorlanır. Duygular, hemen hemen her zaman öndedir. İnsanın en heyecanlı olduğu dönem, bu dönemdir. Aklın verimli bir şekilde kullanılması, bu dönemin atlatılmasından sonradır.

Velhasıl gençlik geçecek. Eğer iyi ve güzel bir yolda geçmişse, o gençlik; yaşlılıkta çok lezzetli meyveler verebilir. Gençliğinde zararlı gıdalar almış ve kirli hava teneffüs etmiş kimseler, gençliğini koruyamadığı gibi yaşlılığını da yaşayamayacaklardır. Thomes Beachem, “Gençlik, hayatın sonunda olmalıydı; ondan ancak o zaman yararlanırdık.” der. Ne kadar doğru!

Her dem yeniden doğmak

Doğan ölür, konan göçer. Bu İlâhî kanundur, değişmez...
Büyük gerçeği hatırlatır bizlere...

Böylece tekrar kendimize geliriz. Duygularımıza çeki düzen veririz. Niyetlerimizi sağlam tutmaya çalışırız.

Mevlâna, “Dirilerin gözünü ölümler açar.” diyor. Büyük bir gerçeğin ifadesi anlamına geliyor bu söz.

Uzakta ve yakında bulanık dostlar, rıhtımdan birer ikişer el sallamaya başlayınca, o zaman anlıyoruz gerçeği. Farkına varıyoruz yaptıklarımızın... Ölüm gerçeğini bütün yalınlığıyla düşünüyoruz.

Evet, ölüm öyle büyük bir gerçektir ki bu gerçek karşısında bütün sahteliklerin maskesi düşmeye mahkûmdur.

Ölümlerle sahtelik, ışıqla karanlık gibi zıttır. Işığın olduğu yerde karanlık nasıl barınamazsa, ölüm gerçeğinin yanında da sahtelik barınamaz.

Ölüm gerçeği, yüz yıllardır insanları hep düşündürmüş... İnsanlık, bu gerçeği görmezden gelememiş; onu yok etmenin yolunu bulamamış; düşünmemek için, beynini uyuşturmayı deneyenler çıkmış... Avcıyı görmemek için, başını kuma sokan deve kuşu gibi, avcıdan kurtulduğunu düşünmüş bazıları...

Ölümün soğuk yüzüne bakıp telâşa kapılmak, çok akıllıca gelmiyor bana nedense? Görülmeyen dost yüzünün daha

ERGUVAN HASRETİ

sıcak olduğuna inanıyorum. Güneşi inkâr etmek, bizim için ne anlama geliyorsa, ölümü inkâr etmek de o anlama geliyor.

Birçok ünlü düşünür, bu büyük gerçek karşısında düşünmekten öteye geçememiş. Birçok sanatçı ise, bu büyük gerçeğin sadece bir ucundan tutabilmiş.

Cahit Sıtkı: “*Neylersin, ölüm berkesin başında...*” sözüyle, bu büyük gerçeğin inkâr edilemeyeceğini itiraf etmek ister âdeta.

Yahya Kemal ise, “*Ölüm, asude bahar ülkesidir bir rinde...*” demekle, bu büyük gerçeğin görülmeyen, sıcak ve dost yüzüne dikkatimizi çeker.

Evrensel ve İllâhî bir din olan İslâm, “ölümün, yokluk değil, aksine varlık anlamına geldiğini” sık sık hatırlatır. İnsanların, insanlık dışı davranışlardan uzak durmaları için, ölüm gerçeğini hatırlamalarını ister.

Ölüm, insanın doğuştan getirdiği bir parçasıdır. Her insan doğarken, ölmek üzere doğar. Bunun istisnası yok. Her hâlimiz, ölümlü bir varlık olduğumuzu haykırıyor. Ölüm, insan olmanın ta kendisi... Ölümsüz olan, insan olamaz çünkü. İnsan olan ölür.

Yunus: “*Her dem yeniden doğarız/Bizden kim usanası?*” diyor. Bu da farklı bir ölüm. Her dem doğabilmek için, ölmekten önce nefsi öldürmek gerek. Hayata dört elle sarılanlar ve hayattan öte yol bilmeyenler, her dem doğamazlar.

Uğur Kökden, “Umut İçin Senfoni” de, ölümden söz ederken şöyle diyor: “Doğduğumuz andan başlayarak içimizde büyüyen bir tohum. Ben öyle sayıyorum ölümü... Dışımızda, bizden uzakta bir şey değil.”

Evet, o tohum, bizimle beraber büyüyor. O tohum, bizim için sonsuzluğun kapısını aralama vesilesi... O sayede sonsuz bir âlemin bekleme salonuna geçmeye hak kazanıyoruz.

HER DEM YENİDEN DOĞMAK

Ölümle, buradan ayrılıp bir başka âleme doğmuş oluyoruz. O hâlde ölüm, göreceli bir kavram. Ölüm, haşır sabahında doğmak üzere, dünyanın ötesine yolculuğa çıkmaktır. Ölüm; yokluk değil, sadece dünya hayatının sona ermesidir. “Bize bu kadar nimet veren bir Zat, bizi başıboş bırakmaz ki kabre girip kalkmamak üzere yatalım.” Akıl almaz bunu... “Vيران olacak kasra bu zinet çoktur.” diyor şair.

Uğur Kökden, ölümün güzel tarafını yakalayabilmiş bir deneme yazarı. Ölümün tatlı bir yanı olduğunu kabul edebilmek için, hiç olmazsa biraz yürek gerektiğini itiraf edelim. “Ölümde bir tatlılık var mıdır?” diye soruyor, sonra da cevabını yine kendisi veriyor: “Niye olmasın? Ölümsüz bir yaşam ne denli sıkıcı olurdu! Bir de bunu düşünün... Ölüm olmasa doğum da olmazdı ki! İnsanlar, sonsuza dek hep aynı çevrede, hep aynı kişilerin içinde, hep aynı belirli çizgide yaşar giderlerdi. Ne uygarlık ortaya çıkardı, ne sanat, ne edebiyat, ne bilim... Bütün bunları ölüme, ölüm denen gerçeğin varlığına borçluyuz!”

Ölümü bu seviyede ve bu güzellikte hissedebilmek güzel! Ölümün tatlı bir yanı olduğunu kabul etmek, ölümsüzlükle tanışma demek. Uğur Kökden bunu söylerken ölümün göz ardı edemeyeceğimiz bir özelliğine de dikkatimizi çeker: “Acımasızdır o konuk. Gözünün yaşına bakmaz. Ne konuşurur, ne dinler, ne de senin isteğine, özlemine aldırır! Yolda yürürken, merdivenden inerken, pencereden bakarken, gülerken, ağlarken, okurken, yazarken ya da daha kötü bir anda yakalar seni... Vız gelir ‘ben söyleyim, ben böyleyim’ demek...”

Ziya Osman Saba da ölüme dostça yaklaşır. Aydınlık bir pencereden bakar. Bir dizesinde, “*En güzel, en baktiyar, en aydınlık, en temiz/ Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz.*” der. Öleceği için

ERGUVAN HASRETİ

şükretmesi, onun ölüm gerçeğini daha bir derinden hissettiğini gösteriyor.

Ölüm “bir bitiş, bir tükeniş” değildir. Ölümü, “bir bitiş, bir tükeniş” olarak görmek, ölümün güzelliğini perdeliyor. Ölüme, “bir bitiş, bir tükeniş” dediğim anda, hayattaki her şey birdenbire anlamsız hâle geliyor. Ölüm, bir bitişse eğer, içindeki sonsuz yaşama arzusu ne anlama geliyor?

Ölümün yüzü soğuktur... İnsan, bu gerçek karşısında çok rahat ve mütebessim olamaz. Sadece mütevekkil olması gerektiği inancını taşır. İnsanlık ise, bu büyük gerçek karşısında yıllardır cesaretini toplamakla meşgul.

Ölümün bir de görülmeyen yüzü var... Alabildiğine sıcak ve cana yakın...

Mevlâna, ölüm gecesini “sevgiliye kavuşma” olarak nitelendirirken, bize ölümün gerçek yüzünü gösterir.

Ölüm; ölüp de diriltileceğine inanan her insan için bir “terhis tezkeresidir. Görev zahmetinden kurtulma” anlamına gelir.

Tohum; yeşermek için, nasıl toprağa düşmek zorundaysa insan da dirilmek için ölmek zorundadır. Çünkü ölmeden dirilme olmaz...

Necip Fazıl, inandığı büyük gerçeği haykırmak istercesine, “*Ölüm güzel şey, budur perde arkasından haber/Hiç güzel olmasaydı, ölür müydü peygamber?*” der.

İnsanlık, yıllardan beri bu büyük gerçeğin türküsünü söylüyor... Acı veya tatlı... İsteyerek ya da istemeyerek, ama zorunlu olarak...

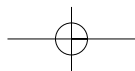
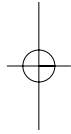
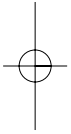
Ölüm; güneş kadar açık, güneş kadar gerekli... Dünya, onun sayesinde zalimlerden temizleniyor... Varlığı büyük anlam taşıyor...

Ölüm, aramızda yaşıyor... Sonsuza kadar da yaşayacak... İnsanlık onunla iç içe oldu hep... Onu dilinden düşürmedi

HER DEM YENİDEN DOĞMAK

hiç... Kafasından söküp atamadı... Birçok yalana ve yalancıya rağmen büyük bir gerçek olarak gördü.

Bu ölümsüz besteyi dinlemek zorunda olduğumuzu düşünüyorum. Dudaklarımızın kııldaması gerektiğine inanıyorum. En azından mırıldanabilmesini öğrenmeliyiz bu büyük gerçeği... Çünkü ölüm, yeşermek isteyenler için tatlı bir türküdür. İnançla bütünleşmiş gönüllerde sonsuzluk bestesidir.

Gökyüzünü hatırlatan kitaplar

Her kitabın, kendi okurlarına biraz olsun gökyüzünü hatırlatması gerektiğine inanırım ben. Çünkü her kitap bir parça gökyüzüdür. Sonsuzluğa ait düşünceler taşır sayfalarında.

Kitapları, dünyanın en masum varlıkları arasında saymak zorundayız. Onların, bizden birer parça olduğuna iman etmeliyiz. Unutmamalıyız ki kitap demek biraz da biz demektir. Onlar bizden birer parça olduğu için masum değildir elbette. Belki, insanların kendilerine biçtiği rolü oynamak zorunda oldukları için masumdurlar.

Her kitap insandan söz etmez. Hatta toplumdan da... Ama her kitap, insanlara ve toplumlara ait derin izler taşır vücudunda. Var olduğu toplumun anlayışını yansıtır.

Kitapları sevmek, yaşamayı sevmektir. Gökyüzünü hatırlamak bir bakıma. Sonsuzluğa onlarla yelken açarız. En masum hayallerimiz onlarla canlanır. En güzel rüyalarımız, onların sihirli değneğiyle bir anda renklenir. Yaşadığımızın farkına varırız.

Kitaplar, en candan sevgili, en samimî dosttur. Her sayfası bir sevgi sığınağıdır onların. Sayfalarında masmavi aşklar gizlidir. Ağlamalarımıza, gülmelerimize kaç kez tanık olmuşlardır kim bilir?

Kitaplar, düşünen beyinlerin meskenidir. Gören gözler, sezen gönüller onlarla yüz yüze gelince çok şey anlar. Düşün-

ERGUVAN HASRETİ

meyen kafaıyla, sevmeyen gönülle birlikte olamaz kitap. Böyle beyinlerin, kitapla yatıp kalkma gibi bir niyeti de yoktur zaten. Böyleleri anlamaz kitaptan. “Cevahir kadrini, cevherfuruşan olmayan bilmez.” Altının kıymetini sarraf bilir.

“Bilgisayar çağındayız.” diyecek bazılarımız. “İşlerimizi artık internetle görüyoruz.” diyenler olacak. Teknolojinin esiri olmuş, dijital kimlikli bu kimseler, ne internetlerinde ne de bilgi yükledikleri o küçücük âletlerinin ortaya koyduğu sanal dünyada, hiçbir zaman kendilerini saran bir sıcaklık bulamayacaklar. Masmavi aşklar yaşayamayacaklar asla! Yorgun düşen gözler, ağır aksak çalışan kalpler, bir sevgi sığınağı bulamayacak o dijital dünyada. Gözyaşlarına tanık olacak tek bir unsur bile göremeyecekler belki de!

Kitaplarla dost olamama büyük bir talihsizliktir. Aynı zamanda büyük bir kayıptır da... Solmayan aşklarını, kitaplarla her gün yeniden tazeleyen talihliler! Her birerleriniz, çevrenizde bulunan bir talihsizi, nazınınızın geçtiği bir kitapla tanıştırın lütfen! Göreceksiniz ki etrafınızda birer birer sonsuzluğa ait düşünceler filizlenecek. Gökyüzü, masmavi aşklar yağdıracak susuzluktan çatlayan yüreklere. Yaşadığının farkına varanlar olacak. Gökyüzü hatırlanacak yeniden. Bazı şeyler, kendiliğinden yerli yerine oturacak. Her kitabın, biraz gökyüzü demek olduğuna iman etmiş olacağız son bir kez. Böylece kendimizi yeniden keşfetme imkânı bulacağız.

Bu böyle olacak inanın bana!

Saygı, sevgi ve aşk beyanındadır

*Aşk imiş her ne var âlemde
İlim bir kıl ü kâl imiş ancak*

Fuzulî

Aşk, yapımızda var olan masumiyetin ve güzelliğin diğer adıdır aslında... Sürekli, günahın ve çirkinliğin rağmına işler.

Aşk, sevginin bir ürünüdür; varlığını sevgiye borçludur ve sevgiyle ayakta durur. Sevgi, aşka göre daha sağlam ve daha kalıcıdır. Sevginin olmadığı yerde aşkın hükmü yoktur. Çünkü âşık olmak için önce sevmek gerekir. Sevmeyen insanın âşık olması düşünülemez. Bu yönüyle, samimî bir aşkın temelinde, her zaman sağlam bir sevginin var olduğunu kabul etmek zorundayız.

“Aşk, varlığını sevgiye borçludur.” dedik. Sevgi de saygıya... Saygının ardından gelen sevgi, samimîdir ve kalıcıdır. Çünkü saygı, bizi insanın kalıcı yönüne bağlayan bir duygudur. Bir insana saygı duyarken onun gözüne, kaşına, burnuna saygı duymayız... Belki düşüncelerine, davranışlarına, huyuna, mantığına, muhakemesine saygı duyarız. İşte bu kalıcılıklara duyduğumuz saygı, bizi bu kalıcılıkların içindeki geçicilikleri sevmeye iter. Sevgi, sürekli saygıya muhtaçtır ve saygıyla beslenir. Saygıya dayanmayan bir sevginin ayakta kalması güçtür. Belki bazıları: “Sevgi olmadan saygı olmaz.” diyecekler. O zaman ben de tersini söylerim: “Saygı duymuyorsanız, sevginiz gerçek değildir.”

ERGUVAN HASRETİ

Örneğin: Flört, temelinde saygı bulunmayan bir hareket tarzıdır ve sevgiyle ilgisi olup olmadığı da su götürür. Bundan dolayıdır ki yaz yağmuru kadar bir kalıcılığa sahiptir.

Peki, bizi birilerine saygı duymaya iten sebep ne olabilir?

Saygı, bizi insanların kalıcı yönüne bağladığına göre, saygı duymaya iten sebebin altında da kalıcılık aramalıyız. Biz birilerine saygı duyarken, o kimsede bekaya ait parlıtlar görüyoruz aslında... Bakî bir âlemin ve bakî bir zatın varlığından yansıyan tecellilere saygı duyuyoruz bir bakıma... Çünkü tekrar edelim: Saygıda kalıcılık esastır.

Saygı, neslini ancak sağlam bir zemin bulursa devam ettirir ve zemininin sağlamlığı nispetinde sevgiyi doğurur. Sevgi ise saygının yağmura renkli ve cilveli bir duygu olarak tecelli eder.

“Sevginin hiç mi kalıcı bir yönü yok?” diye bazılarımızın aklına gelebilir. Elbette var... Ama sevginin kalıcılığı, sevgi duyulan nesnenin kalıcılığına bağlı... Ama saygı öyle değil... O, fenanın içinde bekanın tecellisini yakalayabilmedir. Asıl olan da budur zaten... Yani sevgi duyduğumuz varlık ne kadar bakî ise, sevgimiz de o kadar bakîdir.

Saygının sevgiyi doğurması gibi, bir de sevginin aşkı doğurması var... Aşk da sevgiyle mayalanır ve sevgiye göre daha şuh, daha cilveli bir duygudur. Bir kere depreşmeye dursun insanın içinde... Her şey yerle bir olur o sarsıntı karşısında... Hiçbir duygu, insan ruhunda aşktan daha büyük bir sarsıntı meydana getiremez. Aşk, içten içe kaynar sonra da bir volkan gibi patlar ve etrafa saçtığı lâvlar, bünyemizde bulunan en hayatî faktörlerin kilitlenmesine hatta devre dışı kalmasına neden olur.

Aşk; sınır tanımaz, ferman dinlemez. O, oyununu kendi kurallarına göre oynar. Bunu yaparken de başkalarını hesaba katmaz. Kayıtsız, şartsız hareket eder. “Kayıtsız, şartsız sevmek mümkün değilse, aşkın hâli haraptır.” der Goethe. Aşk,

SAYGI, SEVGİ VE AŞK BEYANINDADIR

kayıt tanımaz. O, sevgi potansiyelinin doğurduğu tabî bir sonuçtur. Ne var ki aşk da sevgi gibi geçicidir. İkisi de, ilgi duyduğu varlığın kalıcılığıyla kaim...

Samimî bir aşkın temelinde her zaman sağlam bir sevgi olmalıdır. Çünkü aşk, o büyük coşkusuna rağmen, sevgi kadar kalıcı olmayabilir. Varlığını sevgi ile beslerse, kalıcılığı mümkün olur.

Örneğin: Bir insanı sevip ona âşık olmamız, yapımızın gereğidir ve bu normaldir. Zamanla sevgimiz devam ettiği hâlde bakarız ki aşkımız devam etmiyor. Sebebi, ateşin uzaktan ısıtması, dokununca yakmasıdır. İşte bu uzaktan ısınmanın adıdır aşk... Mesafe, aşkın “olmazsa olmazı”dır. Mesafe olmazsa, aşkın varlığını hissedemeyiz. Bundandır ki birbirine âşık olan iki kimse, evlenince birbirini sever hatta bu sevgileri ömür boyunca da devam edebilir. Ama ömür boyunca birbirlerine âşık olmazlar. Onun adı aşk olmaktan çıkar artık. Çünkü arada mesafe kalmamıştır. O arı duru bir sevgi olur; mayalanmış ve öz hâline gelmiş bir sevgi... Kalıcı olması da bundandır.

Yeri gelmişken şunu da belirtmeliyiz ki masumiyetin ve güzelliğin diğer adı olan bu duyguların ortaya çıkmasında ve yaşanmasında birtakım kimselerin iddia ettiği gibi cinselliğin payı yoktur. Bu yüce duyguları, cinsellikle doğrudan ya da dolaylı olarak bağdaştırmak, onları süfliliğe mahkûm etmek anlamına gelir. Günümüzde aşk ve sevgi adına ortaya çıkan sıkıntıların nedeni de budur. Cinsellik, insanoğlunun süflî tarafıdır ve bir zaafıdır. İnsanı insan yapan ana unsur değildir, insanın hayvanî yönüdür.

Gerek saygı gerekse sevgi ve aşk, kalp ve kafa ile ilgilidir, belden yukarıda deveran eder. Ama cinsellik belden aşağıdadır ve süfliliği ifade eder. Öyleyse bu duyguların birbiriyle bağdaştırılması yanlış ve sakıncalıdır. Zaten hiçbir kimse,

ERGUVAN HASRETİ

birisini severken ya da birisine âşık olurken onun cinselliğine âşık olmaz. Cinsellik insanı âşık etmez sadece tahrik eder. Bu da insanların birbirlerini bayağıca kullanmalarına neden olur hepsi o kadar... Cinsellikte sevgi ve aşk aramak beyhude yorulmaktan başka işe yaramaz.

Aşk duygusu, estetiğe vurgundur. Estetiğin, mevzuniyetin olduğu yerde aşk vardır. O aşkın varlığı da, aradaki mesafenin varlığına bağlıdır. Mesafe olduğu sürece aşk da devam eder. Âşık olduğumuz bir varlığı elde ettiğimiz an, aşkı kaybeder sevgiyi yaşarız.

Kısacası aşk, bizi biz yapan asıl yanımızdır. Çünkü Yunus'un diliyle, "Aşk olmayan kişi, misali taşa benzer."

Sevgi aşk ve merhamet üzerine

Sevginin bir ileri merhalesine aşk diyoruz. Aşkın zirvesine de merhamet...

Sevgiler karşılıklıdır. Aşk da öyle bir bakıma... Ama merhamet karşılıksızdır. Yani şefkat duygusu... Onun için anne, karşılık beklemeden sever. Çünkü o şefkatle hareket eder. Sonsuz merhametten bir parça taşır üzerinde. Yavrusu için, son damlasına kadar verebileceği bir merhamet...

Ağlaması merhamettir ananın, gülmesi şefkat... Bir iniltisinde bin ney feryadı gizlidir.

Sevgi; bir bakıma aşkın hazırlık merhalesi... Sevmeyen insanın âşık olması düşünülemez. Başka bir deyişle âşık olan bir kimse seviyor demektir.

Sevgi, aşkın keşfedilme dönemi... Aşk ise sevginin gelişme dönemidir... Bu iki duygunun alabildiğine girift bir hâl aldığı ve mükemmel bir helezonla zirveye ulaştığı yerde şefkat ve merhamet başlar.

Sevgiyi ve aşkı bilmeyenin, merhametten nasibi yoktur. Merhametli kimseler, sevgiyi ve aşkı bilmek zorundadırlar.

Sevgiyle hareketlenip aşkla kanatlanmış bir duygunun, rahmetle billurlaşması ne mübecceldir!

Toplumumuzun muhtaç olduğu merhamet... Sarsılmaz toplulukların temel kaidesi olan şefkat...

ERGUVAN HASRETİ

Günün birinde, millet olarak merhamet kuşağında yer aldığımız zaman, göktekilerin merhamet ettiğine hep birlikte şahit olacağız.

Sevgi ve aşkın olduğu yerde kin ve nefret barınmaz. Merhametin olduğu yerde de zulüm... İşte insanımız ve topyekün insanlık buna muhtaç... Fertlerinin, sevgi ve aşk ikliminde yaşadığı bir toplum sıhhatli demektir.

Goethe'nin deyimiyile, "Aşkın yok oluşunu görmek iğrenç bir duygu"dur.

Evrenin yaratılış amacı sevgidir. İnsanlar ve toplumlar, sevgiyle hayat bulur. Hayat sevgiyle canlanır.

Sevgi, insanın yaratılışında var olan bir duygudur. Dünya var olalıdan bu yana da önemini hep korumuştur. Her insan, bu duyguyu bir şekilde dışa vurma gereği duyar.

Sevgi, gönülde mayalanır. Sevginin mayalanması aşkı doğurur. Aşk, sevginin kabarmasıdır bir bakıma.

Sevgi, aşk şeklini alınca, depresir durur insanın içinde. En sonunda tatmin olmuş aşkın o güzel etkisini bilir misin? İşte bu billurlaşma ve güzel etki, şefkat ve merhametin ta kendisidir.

İnsanlar, mutlaka bir şeyleri sevme gereği duymuşlardır. Bu cansız varlıklar ve hayvanlar zincirinden başlar, bu zincirin mükemmel halkası olan insanda manalı bir şekle bürünür, sonunda ise mutlak yaratıcıda kemale erer.

Herkes kendi gücü nispetinde ve kendi zevkine göre sever. "Kayıtsız şartsız sevmek elde değilse aşkın hâli haraptır der." Goethe.

Herkes; farklı varlıkları, farklı düşüncelerle sever. Sanatla yakından akraba olan kadın ruhu, sevgide önemli bir unsurdur. Kadının, güzelliklerin tecelli yeri olması ise bir başka önemli noktadır.

SEVGİ AŞK VE MERHAMET ÜZERİNE

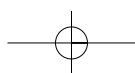
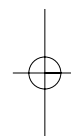
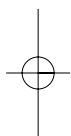
Kokusuyla, rengiyle insanları büyüleyen bir çiçek, sevgi-
de ayrı bir boyutu oluşturur.

İnsan, zevklerine hitap ettiği ölçüde, çok basit görünen
şeylere de sevgi duyar ve âşık olur. Hatta alay konusu bile ola-
bilir. Ama alay etmek aşkı yok edemez. Bundan dolayı aşk,
yok edilemeyen bir duygudur.

Can dostlarımız vardır, canımız kadar sevdiğimiziz... Hafı-
zı Şirazi'nin dediği gibi, "Candan ümidi kesebiliriz belki ama
can dostlarıyla ilişkiyi kesmek güçtür."

Sevgiler vardır, dostlarla paylaşılır... Ve sevgi, paylaşıldık-
ça çoğalan bir duygudur. "*Sevmek bir umutsa gecenin karanlığın-
da/Küçük bir çiçekse sarp kayalarda/Ve hüznü, karamsarlığın doru-
ğunda tanımaksa/Yaşamaksa mutluluğu/Sevdim ben, tattım aşkın her
yudumunu.*" Bazen de sevgilerimizi böyle şartlı paylaşırsınız Allen
Poe gibi.

Hangi şartlar altında, kime karşı, nasıl olursa olsun, sev-
gi ve aşk mutlaka vardır; kıyamete kadar da olacaktır... Yeter
ki bizler, bu asil duyguları canlı tutmasını bilelim.

Türküleri anlamak

*Türküler kadar hangi nağme içten ve candan?
Bu milleti türküler kadar var mı anlayan?*

Türkü ritmini çağrıştıran müzik formları, birçok millette görülmesine rağmen bu formlar bizde, sağlam ve kesin çizgilerle ayrılır. Bu müzik formuna “türkü” isminin verilmesi de yine bu milletin ismiyle bağlantılıdır.

Türk milleti, asırlardır türkü söyledi. Derdini, gözyaşını, sevgisini, töresini, âdetlerini, inançlarını, kahramanlıklarını, gurbetini ve sılasını, önce türkülerle anlattı sonra türkülerle anlattı. Türkülerde, en küçük kültür mozaiklerinden tutun da, en sağlam törelerine kadar, bütün bir milleti buluruz. Yani yaprak türküde, dal türküde; petek türküde, bal türküde...

“Türkülerimiz içten, türkülerimiz candan... Türkülerimizdir yine bizi anlayan...” diyen şaire yürekten katılıyoruz. Bu millet yıllarca, sevgisini, üzüntüsünü, çaresizliğini türkülerle anlattı, türkü söyledi. Dertli olan türkü söyler. Çünkü dert söyler...

Sinelerdeki dert, gönüllerdeki ızdırap, gözlerdeki yaş; türkülerimiz sayesinde göçmen kuşlar gibi kanat çırpıp semamızda... Üveyikler gibi kanatlanır sonsuza... Bazen buhar olup gökyüzüne yükselir, bazen de ölümsüz bir beste olup dudaklarımıza damlar. Gurbetin acısı, sılanın hasreti, türkülerle nakış

ERGUVAN HASRETİ

nakış işlenir ve türkülerle dile getirilir. Bu, irfanı engin bir milletin, müziğin evrensel dilini kullanarak dehasını ortaya koymasını demektir.

“Gönül gurbet ele varma/Ya gelinir ya gelinmez/Her güzele gönül verme/Ya sevilir ya sevilmez” diyen bir milletin, çağları aşır gelmiş bir tecrübeyle konuştuğundan şüphe edilir mi?

Gurbetin ne demek olduğunu iyi bilen bir milletiz. Orta Asya’dan başlayan akınlarımız hep birer göç, hep birer hasret, hep birer gurbet değil miydi? İslâmiyet’le tanışma bahtiyarlığına erdikten sonra bu milletin kaderine bir de hicret eklendi. Akından akına koşan bir milletin hüznü ama şerefli bir alinyazısıydı bu... Gurbetin hâlini, gurbette olan bilir. Başa geleceklere, tevekkül etmekten başka çare var mı?

“Gurbet elde bir hâl geldi başıma/Ağlama gözlerim Mevlâ kerimdir/Derman arar iken derde düş oldum/Ağlama gözlerim Mevlâ kerimdir”

İnancın, tevekkülün ve içtenliğin bu denli işlendiği dizeler, müziğin evrensel dili ile birleşince ölümsüzleşir âdeta... “Mevlâ kerim!” söyleyişindeki samimiyeti sezmeyen bir kalp, bu milletin duygularını anlayamaz. Çünkü bu söyleyişteki tevekkül ve içtenlik, her türlü sıkıntıya, hicrana ve hasrete rağmen tercih edilen bir yoldur.

Gurbetin bin türlü hâli vardır. İnsan bir kez gurbete düşmeye görsün! Orada açlık, hastalık, hicran, hasret ve boynu bükük kalma vardır. Çaresiz kalan ne yapar böyle yerde? Çaresizlere derman olacak birine tevekkül eder... Sonra döner yerde karınca, dalda meyve, gökte turna ile dertleşir.

“Allı turnam bizim ele varırsan/Şeker söyle, kaymak söyle, bal söyle/Eğer bizî sual eden olursa/Boynu bükük, benzî soluk yâr söyle”

Bu kadar nazık, nazenin, nazdar, niyazdar bir söyleyişe hayran olmamak mümkün mü?

T Ü R K Ü L E R İ A N L A M A K

Hele hele hasret acısıyla, dermansız dertleri bir arada yaşayanları anlatan türküler yok mu? Onlar elimizi kolumuzu hepten bağlar... Şu türküyü sılada bile dinlesem, neden yüreğime hançer saplanmış gibi olur?

*“Hastabane önünde incir ağacı/Doktor bulamadı bana ilâcı /
Baştabip geliyor zehirden acı/Garip kaldım, yüreğime dert oldu/Elle-
rin vatam bana yurt oldu”*

Her şeye rağmen bu tevekkül, bu inanç, bu sızı, bu inleyiş... İşte türkülerimize ruh veren bu anlayıştır. İsyân ve satışmadan çok, tevekkül ve serzeniş var türkülerde... Bulursa ağaçta meyveyle, dalda çiçekle, gökte turnayla; bulamazsa sonsuz rahmete raptettiği bin parçaya bölünmüş yüreğiyle söyleşmeyi yeğler insanımız.

“Beterin beteri vardır.” diyerek, dünyanın hâlini en veciz şekilde ifade edebilen insanımız, hastalığın da ötesinde ecelin her an gelebileceğinin bilinci içindedir.

*“Uyandım sabah ile/Gözyaşım sile sile/Ecel kapımı çaldı/Ağ-
lıyorum nafîle”*

Gurbetin, insana verdiği çaresizliği ve acıyı bu kadar veciz bir şekilde hangi deha ortaya koyabilir? Gurbette yaşamak, hicret etmek ve acılarla yoğrulmak, bizimle bütünleşen bir vakıa olmasaydı ne, “Melâli anlamayan nesle aşına değiliz.” denilir; ne de, “Hüzün ki bize en çok yakışandır.” itirafında bulunulurdu... Evet, istesek de istemesek de, yılların hüznü üzerimizde, bizden bir parça gibi duruyor... Aşınayız bu hüzne... Hem de onu yaşamayanları kendimizden saymayacak kadar...

Gurbete farklı sebepler ve haklı gerekçelerle gitmiştir insanımız. Sebep ne olursa olsun, onda değişmeyen esas, bozulmayan öz hep aynı kalmıştır. Vefa duygusunu terk etmemiştir.

*“Yeşil ördek gibi daldım göllere/Sen düşürdün beni dilden dille-
re/Başım alıp gidem gurbet ellere/Ne sen beni unut, ne de ben seni”*

ERGUVAN HASRETİ

Her şeye rağmen koruduğu vefa duygusunu böyle haykırır Anadolu insanı... Onun için türkülerimiz buram buram vefa tüter.

“Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar/ Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler/ Annesinin bir tanesini hor görmesinler/ Uçan da kuşlara malum olsun/ Ben annemi özledim/ Hem annemi hem babamı/ Ben köyümü özledim”

Gurbete verilmiş bir kızın talihsiz serencamını, hangi hikâye ve hangi kalem bu türküdeki kadar öz ve derinden anlatabilir? Bundandır ki türkülerde dalga dalga halkın dehası yanılır. Duygunun coşması ve düşüncenin bu denli berraklaşması karşısında kalem susar, söz âdeta yerini sükûta bırakır.

Hayat tarzı ve estetiği ile insanımızın en içten hâlini türkülerde buluruz. Bu yönüyle türküler, milletimizin kültür ve inancını yansıtan berrak birer aynadır. İnsanımızın tahayyül ve tevekkülünden, inanç ve imanına kadar sahip olduğu manevî değerler; en ince, en berrak ve en veciz şekilde türkülerimizde yer alır.

Türküler; bu milletin duyuş, düşünüş ve inanışının ahenk ve estetik potasında eriyerek ritmik hâle gelmesinin adıdır. Bu yönüyle ulaştığı derinlik bakımından, şiiri ve şairi bile geride bırakır. Şiir ve şairlik konusunda, cesaret ve iddiasını ortaya koyarken en ufak bir tereddüt göstermeyen kimselerin, türküye gelince dik olan başı neden öne eğilir? Cesaret ve kükremenin yerini neden tevazu alır?

“Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası/ Ayak seslerinden tanırım/ Ne zaman bir köy türküsü duysam/ Şairliğimden utanırım”

Bu dizeler, türküler karşısında aczini itiraf etmekten başka çare bulamayan hayret makamındaki bir gönlün, mertçe itirafı gibi gelir bana...

T Ü R K Ü L E R İ A N L A M A K

Şiirdeki derinlik, türkülerdeki derinliğin yanında basit kalır. Türkülerimizdeki derinliğin temelinde, insanımızın madde ötesine geçen bakışını görmemiz gerekiyor. Çünkü orada dini bütün bir halkın ilimden öte irfanı, düşünüşten öte duyusu vardır. Bu incelik dikkate alınmadan türkülerdeki derinlik hakkıyla kavranamaz.

Gurbette, derdini ancak gözyaşlarına anlatabilen, sonra da dönüp kendi kendine teselli vermeye çalışan insanın, iç burkan ama kat'iyen ümitsiz olmayan mütevekkil hâlini, “Ağlama gözlerim Mevlâ kerimdir.” söyleyişindeki kadar veciz ve derin bir manaya büründüren işte bu madde ötesi bakıştır. Bu inceliği nazarda tutarsak, o zaman türküler derde derman olur. Çünkü bu derinliğin mazmununda derdin dermanı da gizlenmiştir.

Gurbette, çaresizlik içinde çırpınan bir insanın isyanı, kabalığı yoktur türkülerde. O, en çaresiz anlarda bile çıkış yolu arar kendine. Derdine derman olacak reçeteyi yine kendi yazar. Kimsesizlerin kimsesi olana tevekkülde bulur çareyi... O'ndan izinsiz yaprak bile kıvılcılamayacağını bilir. “Ey insan! Ayrılık gözyaşlarıyla inleyip durduğun şu dünya gurbetinde, derdine derman olacak en etkili reçete tevekküldür!” diye haykırır âdeta.

“Sabaktan kalktım ezan sesi var/Ezan sesi değil burçak yası var/Sorun şu muhtarın kaç tarlası var/Aman da kızlar ne zor imiş burçak yolması/Burçak tarlasında yar yar gelin olması”

Aslında burada merak edilen muhtarın tarlası değildir. Burçak yolmanın ve burçak tarlasında gelin olmanın zorluğu anlatılmak isteniyor ama bu konuya dikkat çekmek için önce bir giriş yapılıyor. Farklı bir söyleyiş, farklı bir ses aranıyor. Öyle bir ses bulunmalı ki o ses yükselince, bütün sesler susup onu dinlemeli. Sonra da arkasından söylenmek istenen gelme-

ERGUVAN HASRETİ

li... Ve söyleneceklere, ezan sesi serlevha yapılıyor. Meseleyi nasıl gizemli hâle getiriyor görüyor musunuz? Ezan sesini, hayatının parçası hâline getirememiş bir halkın bunu yapmasına imkân var mı?

“*Bu diyarlarda sevdâ güzeldir/Sevdalanmak da ağam*” diyen şairden tutun da, “*Ne karaydı, ne karanlık benim sevdam/Zübreyeşili bir aşkı yüreğimdeki*” diyen şaire kadar, söylenmiş olan yüzlerce nadide dize, türkülerdeki sevdanın renklerinden oluşmuş bir gökkuşağı gibidir. Türkülerin mazmununu şerh etmek için ortaya çıkmışlardır sanki.

“Yaratılanı severiz, yaratandan ötürü” diyen Yunus bile, bu sevdaya tercüman olmak ister gibidir. Türkülerde, bu milletin sevdası ve sevdalanışı duyulur dalga dalga... Hem de içten ve riyasız...

“*Sevdiğim semanın güneşi, mâhı/Seni seven âşık, çekmez mi âhı/Getir el basayım Kelâmullah'ı/Ne sen beni unut, ne de ben seni*” der.

Gönül verdiği dilber, onun için gökte güneş, gecede ay gibidir. Onun yüzünden âh eden kalbi vardır. Bundan şikâyetçi olmaz asla... Aksine, sevdasının riyasızlığına ve duruluğuna inanmak istemeyenlere karşı, Kelâmullah'a el basacak kadar da pervasızca haykırır. Sevdalananın ve sevdalıların vefalı olması gerektiğini de söylemeden edemez. Unutmak ve unutulmak tehlikesine karşı sürekli tetikte olmak gerektiğini hatırlatır.

“*Antalya'nın mor üzümü/Severler boyu uzunlu/İmanın küçük kızını/Sarsam ne zaman ne zaman*”

Baş, gençlik çağının sevdalarıyla dumanlı delikanlı, ne yapsın Antalya'nın mor üzümünü? Derdinin önemini anlatmak için, ilgisiz gibi görünen bir konuya nasıl da odaklıyor zihinleri? Herkesin susup kendini dinlediğine kanaat getirdikten sonra söylüyor söyleyeceklerini... Tıpkı bir cambaz gibi... Ardından söyleyeceği enikonu üç dize olan sözde, başlı başı-

T Ü R K Ü L E R İ A N L A M A K

na bir hayat hikâyesi gizlidir. İpe inci dizer gibi söyler sanki... Sonra da o sözleri sevdiğinin gerdanına takar. O söyleyişte delikanlı sevdalar vardır. Vuslat arzusuyla inleyen bir kalbin sevdasıdır bu... Vuslatın dışında, başka bir ihtimal kabul etmek istemez âdeta... Bu konuda ne ağa ne de paşa kızı istisna olabilir. Hatta ince eleyip sık dokuyan imam bile, delikanlı yüreğin vuslat arzusu karşısında kızını istisna tutamaz. Anlıyor musunuz inceliği? Delikanlı bir yüreğin sevdası, coşkusu hatta hayat felsefesi, üç dizeye inci gibi dizilmiş...

Ya şu türküye ne demeli: *“Al Fadime’m, bal Fadime’m/Yanakları gül Fadime’m/Uyan uyan sabah oldu/Namazım kıl Fadime’m”*

Bu dizeler bana, sanki sayfalar dolusu sürececek bir hayat felsefesinin ipuçları gibi gelir. Bu nasıl bir söyleyiştir ki namazı türküye sokmuş. *“Al Fadime’m, bal Fadime’m/Yanakları gül Fadime’m”* söyleyişinde, yeni gelin olmuş bir güzeli uyandırırken duyulan endişe sezilmiyor mu? Namazla uyku arasında tercih durumunda kalan bir yüreğin, namazın hatırına kendi arzusundan vazgeçecek kadar iradeli, kararlı ve delikanlılığa yaraşır tavrını bu dizelerde hissetmeyenler, türküleri nasıl anlayabilir? Hatta namazı türkülere bu kadar ince ve etkileyici bir söyleyişle âdeta rapteden bir millet, bu tavrıyla; “Ey insan! Türkülerle eğlenirken bile namazını unutma!” mesajını vermiyor mu sizce?

“Arkadaşım İbrahim çavuş Allah’ıma emanet” söyleyişinde, ölümle burun buruna gelen bir insanın, arkadaşını bırakabileceği yegâne merciye işaret edilmiyor mu? Ayrıca, “Allah’ıma...” söyleyişindeki benimseyiş, bir vasiyet gibi karşımızda duran bu dizeye daha bir derinlik kazandırmıyor mu?

En kıymetli hazinelerimiz olan kültür değerlerimiz, türkülerimizde gizli. Onların her birerinde bu milletin hayat felsefesinin çiçek açtığını anlamamız ve hissetmemiz gerekiyor. Nasihatler, vasiyetler, ikazlar, ihtarlar, irşatlar, hep orada...

ERGUVAN HASRETİ

Kendimizi anlamamızın en kısa ve isabetli yolu, türkülerimizi anlamaktan geçiyor. Türküleri anlamak da, onlardaki nağmeyi dudaklarımızda, anlamı kafamızda ve derinliği de kalbimizde gezdirmekle mümkündür.

Unutmak üzerine

Unutkanlığın zararlarını bir yana bırakıp yararları üzerinde durmak istiyorum. Unutmak, insanoğluna verilmiş en büyük nimetlerden biridir. Unutmak olmasaydı, hatırlamak olmazdı. Hatırlamanın varlığını unutmaya borçluyuz.

Unutma gibi bir özelliğimiz olmasaydı, sahip olduğumuz nimetlerin varlığını hatırlayamazdık. Unutma sayesinde insan olduğumuzun farkına varırız. Unutmayan, insan değildir. Çünkü insan unuttur. Melekler unutmaz, Allah unutmaz! Çünkü onlar insan değildir. Ama insan unuttur. Çünkü o, ne melektir ne ilâhtır.

Unutmak olmasaydı tevbenin önemi kavranamazdı. Tevbe, insanoğlunu yaratıcısına bağlayan en önemli bağlardan biridir. Tevbe eden Allah sever. Tevbe etmek; bir kahramanlık, bir itirafıdır ve aynı zamanda bir kulluktur. Bu işi yapabilecek varlığın unutkanlık gibi bir yeteneğe sahip olması gerekir. Unutmayan bir varlık, tevbeye gerek duymaz.

Unutmak, bizi hayata bağlar. Hayatta yaptığımız öyle işler vardır ki onları unutmamış olsaydık, her günümüz azap olurdu; hayat yaşanmaz hâle gelirdi. Hayatın acı gerçekleri ve kaderin insanoğluna yaptığı tatsız sürprizler, unutmak sayesinde göğüslenir. Unutmak olmasaydı, belki de kendimizi affedemeyecektik. Unutmak sayesinde hayata yeniden sarılıyor ve kendimize yeniden bir sayfa açıyoruz. Unutmak, insan olmaktır.

E R G U V A N H A S R E T İ

Talihsiz ayrılıkların ve yarım kalmış şarkıların ruhumuzda meydana getirdiği yıkımları, ancak unutmak sayesinde tamir edebiliriz. Yaptığımız iyilikleri unutmasaydık, olgunlaşamazdık. İyilikleri unutmak büyüklüktür. Yaptığı iyilikleri ulu orta her mecliste söyleyen ve bu iyiliklerle övünen kişi olgun değildir. Olgun kişiler, yaptığı iyilikleri unuttur. O hâlde unutmak, seviye almaktır.

“Unut ki affetmek zorunda kalmayasın.” diyor Eschenbach. Unutan insanın affedememe gibi bir sıkıntısı olmaz. Unutmak sayesinde iç çelişkilerimizden kurtuluruz. Unutmak, hayata bağlanmaktır.

Unutmak olmasaydı, başkaları için kendimizi unutamazdık. Başkaları için kendimizi unutmak, insan olarak ulaşabileceğimiz en yüksek derecelerden biridir. Bu dereceye yükselebilenler, başarılarını unutmaya borçludurlar. “Başkaları için kendinizi unuttun; o zaman sizi de hatırlayacaklardır.” der Dostoyevski. Çünkü insan için ölümsüz olmanın en kalıcı yolu budur. O hâlde unutulmak istemeyen insanlar, unutmak zorundadırlar.

Ralph Waldo Emerson, “En değerli armağan, kendinden bir parça verebilmektir.” der. İnsanın, kendisinden bir parça verebilmesi büyük bir harekettir. Bu, her insanın kârı değildir. Bunu yapabilenler, unutmayı bilenlerdir. Kan davaları, kardeş kavgaları, kin gütmeler, nefret duymalar; unutma nimetinden mahrum olan talihsizlerin içine düştüğü bataklıklardan sadece birkaçıdır. Öyleyse unutmak, kötülüklerin de panzehiridir.

Ben burada unutmanın yararlarından söz ederken, siz de zihninizde bir bir unutmanın zararlarını sıraladınız, biliyorum. Ama ben: “Bu yazıda unutmanın sadece yararlarından söz edeceğim.” demiştim. Ne çabuk unuttunuz!

Armudun sapı, üzümün çöpü...

Türkçede, “Armudun sapı, üzümün çöpü...” deyimini, mız-mız insanların durumunu anlatmak için kullanılır. Her şeye bir bahane bulan, bir şeyi kolay kolay beğenmeyen insana “mızmız” denir. Bu tür insanlar, önüne armut konulsa, “Sapı var.” diye bahane bulur; üzüm konulsa, “Çöpü var.” diye suratını buruşturur.

Armudun sapı, üzümün çöpü, gülün dikenini, balığın kılçığı elbette vardır. Çünkü her nimet, beraberinde bir külfeti getirir. Bu yazıda armuttan ziyade üzümünden söz etmek istiyorum. Armut meselesi öteden beri hep riskli bir mesele olmuştur benim için. Armudun kötüsünü yemek bir dert, iyisini yemek ayrı bir dert... Kötüsünden lezzet alamazsın, iyisini yediğini gören olsa yüzün kızarır. Aslında insanların iyi armut yemesi ayıp değildir ama bu konuda nedense aylar şöhret sahibi olmuş. Bu yüzden insanlar armudun iyisini yerken biraz utanırlar. Her neyse... Armudun sapı bir yana, ben asıl üzümün çöpüne dönmek istiyorum.

Sydney’de bir manavda gördüğüm üzümlerden sonra bu yazıyı yazmaya karar verdim. Bir beyaz, bir de siyah üzüm tezgâhının başına geldim. Üzümleri adamakıllı inceledim, ama albenisi yoktu. Rengi, kokusu ve tadı olmayan bir üzüm, insanın damak zevkine ne kadar hitap eder? Benim çocukluğumun geçtiği köyde öyle renksiz, kokusuz, tatsız, solmuş

ERGUVAN HASRETİ

üzümler yoktu. Üzüm deyince zihnimde hâlâ birden fazla tat ve renk belirir.

Toros Dağları'nın uzantısı olan irili ufaklı tepelerdeki çam ağaçlarının kokularından ve yeşilinden dört mevsim yararlanan köyümüzde, üzümün birçok çeşidi ve doğal olarak birçok ismi vardı. Bu üzümlerin her biri farklı amaçlar için kullanılırdı. Yani bir kısmı kurutmak, bir kısmı sıkmak, bir kısmı yemek, bir kısmı da satmak içindi.

Şimdi size hatırlayabildiğim bazı üzüm isimleri sayacağım. Bu üzümler bugün hâlâ bağımızda yetişiyor.

“Dimbit” denilen küçük, beyaz salkımlar, siftah etmek içindir. Bu salkımlar, âdeta üzümün habercisi gibidir. İlk önce bu Dimbit'ler erer, arkasından bir haftaya kalmaz üzümler çıkar. Dimbit; ağzı tatlandırır, damağı üzümün lezzetine hazırlar.

“Çavuş Üzüümü” ya da namı diğer “Ereğli Üzüümü”; Dimbit'in hemen arkasından erken eren, beyaz taneli bir üzümdür. Yemeye iyi gelir. İri taneli, tatlı ve bol sulu bir üzümdür.

“Uslu” denilen üzüm de erken erer. Bu üzümün taneleri kırmızıdır. Diğer üzümler, bir bakıma bu üzüme baka baka kararır. “Uslu”, usulca diğer üzümleri olgunlaştırır.

“Karabacak Üzüümü”; beyaz, seyrek taneli bir üzümdür. Yemeye iyi gelir. “Sarı Üzüümü” ise adı üzerinde sarımsak taneleri olan bir üzümdür.

“Tilki Kuyruğu” denilen üzüm de beyaz tanelidir. Salkımı epey uzunca olduğu için bu ismi almış olmalıdır.

Bir de “Bayır Üzüümü” var. O da beyaz taneli. Taneleri küçük ve sıktır. “Soy Üzüümü” de beyazdır. Pekmezlik bir üzümdür. Bol sulu, ince kabuklu, iri tanelidir.

Bir başka beyaz üzüm de, “Sapı Kızıl.” Bu üzümün, her ne kadar sapı kızıl olsa da taneleri beyazdır.

ARMUDUN SAPI, ÜZÜMÜN ÇÖPÜ...

Son zamanlarda bağlarımızda, Ziraat'in aşısı olarak verdiği yeni bir üzüm daha yetişmeye başladı: "İtalyan Üzümü." Hiç unutmuyorum, ilk yetiştiği sene annem ve babam bu üzümü çok methetmişti. Ama ben isminden dolayı bu üzüme karşı mesafeli durmuştum. Yemek bir yana dokunmak bile istememiştim. Bu kadar güzelim üzümlerin arasında bağımızda bir de "İtalyan Üzümü"nü yetişmiş olması, başta bana bağımızın ifetine sürülmüş bir leke gibi gelmişti. İsteksizce kopardığım bu üzümün ne kadar harika bir üzüm olduğunu daha sonra farkettim. Bu üzüm de beyaz taneli... Taneleri sert ve kabuğu kalın... Yemek için çok iyi... Ama bu üzümün, diğer üzümlerden farklı bir özelliği var: Kokusu... Fesleğeni andıran kokusuna karışan lezzetiyle insanı çıldırtacak kadar harika bir üzüm! Bu koku, üzümün yapısında var. Yani bu koku, sonradan verilen bir hormondan veya sıkılan bir spreyden kaynaklanmıyor.

"Ziraat Üzümü" de beyazdır. Çocukluğumuzda en çok bu üzümü yerdik. Yemek için iyi bir üzümdür. Erken erer. Öyle pek yumuşak taneli ve ince kabuklu bir üzüm değildir. Sabah akşam hem kendimiz yerdik hem de misafir geldiğinde ikram ederdik. Bağımızda o zamanlar en çok bu üzüm yetişirdi. Şimdilerde, Ziraat'ten yeni gelen, bir çok aşısı üzüm cinsi görmek mümkün.

Beyaz üzüm çeşitleri arasında sayabileceğim bir de "Yalova İncisi" var. Çocukluğumda bu üzümün varlığından habermiz yoktu. Son zamanlarda yetiştirilmeye başlanan üzümlerden birisi de budur. Yaz tatilinde bağımızda gezerken, anneçığım göstermişti. Meğer Ziraat'ten yeni gelen üzümlerdenmiş. Beyaz, şeffaf taneli bir üzüm. Erken erdiğinden dolayı, yemek için kullanılıyor. İnci gibi taneleri olan bir üzüm. O yaz epeyce bu üzümün yedim. Hem duruşunu, endamını, tadını hem de ismini sevdim. Sonra da Avustralya'ya geldim. İki se-

ERGUVAN HASRETİ

ne buranın üzümünü yedim. Daha doğrusu manavda gördüğüm birkaç çeşit tatsız, kokusuz ve hormonlu üzümle teselli olmaya çalıştım.

Buraya kadar saydığım üzümler, “Uslu” hariç, beyaz taneliydi. Aklımda kalan birkaç çeşit de siyah taneli üzüm var. Şimdi size siyah üzümlerden söz edeceğim. Bu sözünü ettiğim üzümler, sadece benim hatırlayabildiğim ve kendi yöremizde yetişen üzümlerdir. Yoksa bütün Türkiye’de yetişen üzümleri ve özelliklerini araştırmaya kalksak sanırım küçük hacimli bir kitapçık olur. Ama her Türk, üzüm deyince hiç olmazsa şöyle ezbere sekiz on çeşit üzüm ismi sayabilmelidir.

Önce “Ala Üzüm” den söze başlamak istiyorum. Bu üzüm de çocukluğumdan beri tanıdığım bir üzümdür. Açık kırmızı, yani bordoya çalan bir rengi olmasından dolayı bu ismi almıştır.

Bir başka üzüm de, “Kırmızı Üzüm”dür. Adı üstünde kırmızı tanelidir ve yemeye iyi gelir.

“Ekşi Kara” denilen başka bir üzüm daha hatırlıyorum. Siyah taneli... Dayanaksız bir üzüm. Kendini çabuk koyuverir. Uzun yolculuklarda taşımaya gelmez. Koparınca hemen yemek en isabetli tercihtir.

Bir diğer siyah üzüm de, “Büzgülü” dür. Yemek için tercih edilen bir üzümdür.

Ziraat’in köyümüzde yaptığı deneme çalışmalarıyla, yakınlarda tanıdığım iki yeni üzüm var: Birisi “Kardenal”, diğeri “Alfons.” İkisi de Türkçe isim değil. Dışarıdan Türkiye’ye ithal edilen üzümlerden olmalı. Bu kadar üzüme, bu kadar ince, zarif, anlamlı isimler koyan halk, bu üzümlerin ismini de zamanı gelince mutlaka değiştirir. Bu üzümler bizim bağımıza destursuz girdi çünkü. Halk onu pek yakında bakar, büyütür, aşılarda ve Türkçe bir isimle Türkmen gelini gibi görücüye çıkarır.

ARMUDUN SAPI, ÜZÜMÜN ÇÖPÜ...

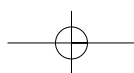
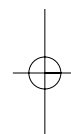
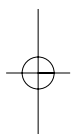
Kardenal, erken eren bir üzüm. Erken eren üzümler önemlidir. Çünkü hem yemeye iyi gelir hem de satmaya... Diyebilirim ki köyümüzdeki çiftçilerin büyük bir kısmı, yıllık gelirini bu erken eren üzümlerden karşılar. Kardenal; açık kırmızı, yani bordoya çalan bir renktedir. Bağlarımızda yeni yetişmesine rağmen halkın beğendiği ve sevdiği bir üzümdür. Türk halkının bu üzümü, pek yakın bir zamanda levent bir Türk üzümüyle aşlayıp Türkçeleştireceğinden eminim.

“Alfons”; koyu siyah, iri taneli bir üzümdür. Hele hele suyu görünce taneleri çok daha irileşir. “Kardenal” kadar erken ermediği için görücüye erken çıkmaz; çıkınca da alıcı bulur. Yemek için tercih edilir.

“Antalya’nın mor üzümü/ Severler boyu uzunu” sözleriyle başlayan türküye konu olmuş “mor üzüm” ise, âdeta Antalya’nın sembolü gibidir.

Şimdi hatırladım bakın; bir de “Müdür Üzüümü” var. Siyah, kalın kabuklu... Boğazdan kolay geçmediği için pek yenmez. Daha çok pekmez yapmak için kullanılır. Bunlar da hatırlayabildiğim siyah üzüm çeşitleriydi.

Üzümün bu kadar çeşidini görüp, lezzetini tatmış birisi olarak manavdaki solgun, tatsız üzümler, itiraf etmeliyim ki benim için çok fazla birşey ifade etmiyor.

Tokatlar kaçaya ayrılır

Birkaç günden beri kafama tokat meselesi takılıp duruyor. Birisini tokatlamak gibi bir niyetim ve isteğim yok aslında. Öğretmenliğim süresince herhangi bir öğrenciye tokat atmadığım gibi, böyle bir şeye de niyetlenmedim.

Bu tokat meselesi kafama nereden takıldı onu da bilmiyorum. Biz tokatı tasvip etsek de etmesek de, tokat meselesi insanoğlunun karşısında bir realite olarak duruyor. Her yaş ve çağda tokat yeme ihtimalimiz var.

Tokat, sadece çocukluk dönemine has bir olgu değildir. Yaramazlık yapan herkes, yaşı başı ne olursa olsun, karşısında onu bulur.

Tokat deyince, sadece aklımıza küçüklerin büyüklerden yediği dayak mı geliyor? Öyle değil bence...

Tokatlar ikiye ayrılır: “İlâhî tokatlar” ve “beşerî tokatlar.” İlâhî olanlar kendi arasında yine ikiye ayrılır: “Zecr tokatı” ve “şefkat tokatı.”

“Zecr tokatı”, Allah’ın, kendisine inanmayanlara veya büyük günah işleyene attığı tokattır. Bu şiddetli bir tokattır. Allah’tan, böyle bir tokat yiyen adam iflâh olmaz.

“Şefkat tokatı” ise Allah’ın, sevdiği kullarına bir ikazı, bir ihtarındır. Başkasının tarlasına girmek üzere olan koyunun önüne bir taş düşünce, koyun geri döner. O taşın, kendisini ikaz

ERGUVAN HASRETİ

etmek anlamına geldiğini âdeta hisseder. Çoban, o taşla koyuna hatırlatmada bulunmuştur. İşte şefkat tokatı da böyledir. Bu tokatı yiyen kimse bilir ki kendisi ihtar ediliyor.

Allah'tan gelen tokatın bu çeşidi, küçük hataların hatırlatılması içindir. Hafif şiddette olduğundan bu ikaza, “şefkat tokatı” adı verilmiştir.

Beşerî tokatlara gelince... Bunları da kendi arasında ikiye ayırabiliriz: “Normal tokat” ve “Osmanlı tokatı.”

Normal tokat, hedefi iyi tespit edemeyen bizim gibi âciz beşerin attığı tokattır. Hedef iyi tespit edilemediği için de yaz yağmuru kadar bir etkiye sahiptir.

Peki, Osmanlı tokatının, normal tokattan farkı nedir? Onu iyi anlayabilmek için yemek lâzım. Ben öyle bir afetle henüz karşılaşmadım. Karşılaşmak da istemem. Çünkü Osmanlı tokatı yiyenler, bu tokatın beşerî mi yoksa İlâhî mi olduğunu ayırmakta güçlük çekerler. Bu kimseler, ilk anda İlâhî bir musibetle karşılaştıklarını sanırlar. Bu tokatı yiyenler, yıldızları saymaya bile imkân bulamayabilir.

Osmanlı tokatı, beşer elinden çıkabilecek tokatın en şiddetlisidir. O tokat sayesinde dünya, beşer elinin nelere kâdir olduğunu iyi anlamış ve o tokattan tarih boyunca uzak durmaya çalışmıştır. O tokatın, düşman kılıcından daha şiddetli olduğunu bilmek için, bu musibete düşer olmaya gerek yoktur. Bu tokatı yiyen de yine iflâh olmaz.

Osmanlının, zulüm ve haksızlık karşısında kullandığı bu tokat, sesinden daha çok etki alanıyla ün salmıştır. Bu tokatı yiyen çok az kimse belini doğrultabilmiştir.

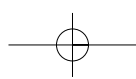
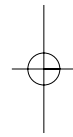
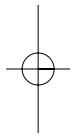
Osmanlı döneminde, iri yarı Yeniçeri ağalarından seçilen kimseler, boksörlerin kum torbasında antreman yaptıkları gibi, mermer üzerinde antreman yaparlarmış. Mermere vura

TOKATLAR KAÇAYIRILIR

vura nasır tutan bu eller, bir gün bir zalimin yüzüne inince,
tıpkı mermer etkisi yaparmış.

Bu tokatı yiyip de günlerce kendine gelemeyenler olduğu
gibi, bu tokattan sonra ahirete intikal edenler bile vardır.

Tokat deyip geçmeyin... Deşeyince, bakın neler çıkıyor
ortaya!

Yağmur

Yağmuru, kendimi bildim bileli sevdim. Çocukluğumda, duygusallıktan öteye geçmediğini sandığım bu sevgi, daha sonraları aklımı da esir aldı. Artık yağmuru, aklım ve duygularıyla beraber seviyorum. Yani neden sevdiğimi biliyorum.

Yağmur, hayat demektir. Onun, toprağın bağrına düşmesiyle nice canlı, hayat bulur. Her canlının bir bakıma leylâsıdır o... Aramızdan uzun süre ayrılmasına dayanamayız. Ayrılırsa, çöllere düşer, onu çağırırız. Kıymetini yokluğunda anlarız belki de...

Yağmur; bolluktur, berekettir, ferahlıktır, rahmettir... Belki de bundan dolayı, yokluğunda “Rahmeti Sonsuz” aklımıza düşüyor ve dağ, bayır demeden onu arıyor, aradığımızı buldurması için Rahmeti Sonsuza el açıp dua ediyoruz.

Yağmurun adı, Anadolu insanının dilinde ve kalbinde rahmetle özdeşleşmiştir. Anadolu insanı yağmura, “rahmet” der. Hatta yağmurdan daha çok kullanır rahmeti... Kalbini sonsuz rahmete bağlamış bir halkın dâhiyane buluşu, görüşü ve duyusudur bu...

Her yağmur damlasını bir meleğin indirdiğine inanır Anadolu halkı... Çünkü birbirine değmez o damlalar... Hiçbir zaman yukarıdan sel olarak inmez. Damla damla düşer toprağın bağrına... Damlaya damlaya göl ya da sel olur.

ERGUVAN HASRETİ

Nisan yağmurları vardır bir de... İstiridyenin içine düşer de sonra inci olarak çıkar... Nisan yağmurları, Anadolu toprağında yalnız bereket değil, şifadır da... Bu ayda düşen yağmurdan damlası bile boşa gitmesin diye kazanlar kurulur...

Toprağın, insanı kendine getiren kokusu, yağmur yağmadan hissedilemez. Toprağın bir parçası olduğumuzu, yeryüzüne inen yağmurla daha bir yakından hissederiz.

Her mevsimde farklı düşer yeryüzüne yağmurlar... Baharda sağanak şeklinde yağar; yazda, güzde çiseler; kışta ise bardaktan boşanırcasına iner... Onun inişiyle birlikte, içimize de farklı ilhamlar boşanır... Bazen umutlarımızın yeşermesi için dertleşir, söyleşiriz onunla... Şairlere ilham, şiiirlere konu olur yağmurlar...

"Yağyorsun gönüncü, keder yok bugün sana/ Gelişin rahmet bize, gülüşün ayrı güzel" dizelerinin, sevgiliye serenat yapmaktan farkı var mıdır?

Baharda yağın yağmurlar, yeryüzüyle birlikte umutlarımızı da yeşertir. Güzde yağın yağmurlarla sadece camlar değil, gözlerimiz de buğulanır.

"Ekseri sonbahar gecelerinde/ Sızarken camlardan ince bir yağmur/ Düşünürüz, her şey yerli yerinde/ Ama gözlerimiz niçin doludur?"

Ahmet Muhip Dıranas'ın, yağmur karşısındaki çaresizliğidir bir bakıma bu dizeler...

Bu topraklarda yağmur, ölümsüz bir beste gibidir; kirlenir, onunla temizlenir; umutlar, onunla yeşerir.

Yüzün kızarması

Yüzün kızarması bir doktor için neyin ifadesidir? bilmem ama benim için o hâl; bir utanma, bir saygı ifadesidir. Türkçedeki “yüzsüz” tabiri, yüzü kızarmayan insanlar içindir.

Bir insanın yüzü kızarmıyorsa, o insan yüzsüzdür. Yüzsüz insanların yüzü kızarmaz. Meyve ve sebzelerdeki kızarıklık, nasıl olgunluk alâmetiyse, yüzün kızarması da utanma ve saygı alâmetidir. Yüzü kızaran insanın hâlâ yitirmediği birşeyler var demektir.

Borçlu insanın, alacaklının yanından geçerken yüzünün kızarması, bir sorumluluk ve vicdanlılık alâmetidir. Hata yapan askerin, kızarmış bir yüzle komutanının karşısına çıkması, sorumluluk duygusu taşıması anlamına gelir. Ödevini zamanında yapmayan veya sınavdan kırık not alan bir öğrencinin, öğretmenin karşısında mahcup olması, onun sorumluluk ve saygı adına hâlâ birtakım önemli duygular taşıdığını gösterir.

Yüzün kızarması, bir bakıma karakterin dışa yansımasıdır. Çünkü yüz, insan ruhunun çizgilerini yansıtan bir aynadır. İnsanın ruh çizgileri ancak yüzünde okunabilir. Gözler, sözler, yüzler; anlayana çok şey anlatır.

Yüzün kızarması, karakter ve izzeti nefisle doğru orantılıdır. Yani karakter ve izzeti nefis sahibi olanların yüzü, hata yaptıklarında kızarır. Kızarmayan yüzün, yaşarmayan gözün

ERGUVAN HASRETİ

taş parçasından ne farkı vardır? Bazen o katı taş parçalarının içinden bile su akar. Ama kalp, taştan daha katı bir hâle gelmişse, o kalp sahibinin ne gözü yaşarır ne de yüzü kızarır. Mahlûkatın içinde yüzü kızaran tek varlık insandır. Kısacası insan olanın yüzü kızarır.

“Yüzünden düşen bin parça, yüzüne bakılacak adam değil, yüzünü dönmek, yüz­süz, yüzüne gözüne buluştırmak, yüz yüze konuşmak, yüzünde meymenet yok, yüz verdikçe astar ister...” gibi Türkçemizde kullanılan birçok deyim ve atasözü, hep birer karakter tahlilinin ifadesidir.

Yüzün kızarması, mahcubiyet alâmetidir. Mahcubiyet, hayâ demektir. Hayâ ise imandandır. Dini bütün olanın yüzü kızarır.

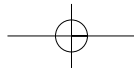
Yüzün kızarması, bağışlanmaya bir vesiledir. Yüzü kızaranlar bağışlanır. Yüzün kızarması için illâ hata yapmak da gerekmez. Alçak gönüllülükten dolayı kızaran yüzler de vardır. Efendiliğini ve çalışkanlığını yüzüne söylediğimde, domates gibi kızaran öğrencileri nedense pek severim! Bu tür öğrencilerin, daha sonra mutlaka bir baltaya sap olduğunu ve etraflarına da yararları dokunduğunu defalarca tecrübe etmişimdir. Yüzü kızarmayan öğrenci, beni çok korkutur. Bu tür öğrenciyle karşılaştığım zaman onun yirmi sene sonraki hâli gözümün önüne gelir ve ürperirim. Çünkü mesleğimin bana verdiği kanaat şudur: Yüzü kızarmayan öğrenciler, daha sonra kendileri ve aileleri için zararlı birer unsur oluyorlar. Bugüne kadar, yüzü kızarmayan öğrencilerimden adam olanları duymadım. Bunun tersi de geçerlidir: Yüzü kızaran öğrencilerim daha ilerisini okuyamamış olsalar bile, en azından buldukları konumda çevresine yararlı oluyorlar.

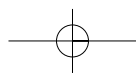
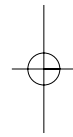
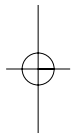
Bir tür öğrenci var ki hata yaptığında ikaz etmenize bile gerek kalmaz. Yüzüne dikkatlice bakmak, o öğrencinin domates gibi kızarması için yeter. Ama bir tür öğrenci de var ki

Y Ü Z Ü N K I Z A R M A S I

bir çuval lâfi başından aşağı dökmeniz, bir tanesini bile alıp kulağına küpe olarak takmaz.

Bu verdiğim örnekleri herkes kendi çevresine uyarladığı zaman, şablonun aynen oturduğunu görecektir. Kızaran yüzle kızarmayan yüz bir olur mu hiç?

Kelin ilâcı olsa

Esailer, “Kelin ilâcı olsa kendi başına sürer.” demiş. Bu sözün doğruluğunda şüphe yok ama bu zamana kadar kendi başlarına ilâç diye sürdükleri maddelerden kellere pek de yarar geldiği görülmemiş.

Kelliğini ciddi şekilde kafaya takan insanlar gördüm. İstanbul’da bir arkadaşımın, sırf bu mesele yüzünden uykuları kaçıyor. Başka bir arkadaşımın, kelliğine çare bulabilmek için sürekli araştırma yaptığını çok iyi hatırlıyorum. Bu kel arkadaşlarımdan birisini yıllar sonra iyi görünce epeyce şaşırmışım. “Demek ki kelliğe de çare bulundu.” diye düşünmüştüm. Meğer arkadaş, kelliğini örtmek için kafasını gerçek olmayan saçla kaplatmış. Niçin böyle bir yola tevessül ettiğini sormak istemedim. Bu arkadaş, ömür boyu kafasının üstünde, saç niyetine peruk benzeri bir nesneyi taşımaya mecbur oldu.

Türkçede, kellele ilgili sözler, olumsuz manalar içeriyor. Demek ki bu kellik meselesi, erkeklerin gündeminden hiç çıkmamış. “Kelin ilâcı olsa başına sürer, bizim başımız kel mi?” gibi sözler, hep kellerin çaresizliğini anlatıyor.

Kellik, erkekle bütünleşen bir olgudur. Kellik, kadına yakışmaz ama erkeğe yakışır. Kelliğe maruz kalmış bir kadının paniklemesini anlarım da erkeğin paniklemesini anlamam. Kelliği kendine yakıştıramayan erkeklerden de bîzarım. Gönlül koyuyorum bu insanlara... Kendilerine bahşedilmiş olan

ERGUVAN HASRETİ

nimete karşı nankörlük ediyorlar. Baş kel olmayan nice insan var ki çevrelerine karşı otoriteli olabilmek için ellerinden geleni yapıyor ama keller kadar başarılı olamıyor. Kelliğin, insana kazandırdığı ciddiyeti ve ağırbaşlılığı nedense keller pek anlamak istemiyor.

Kel bir adam, başına saç diye sahte bir peruk geçiriyor ve ömür boyu onunla yaşayarak iyi bir adam olmaya çalışıyorsa yanılıyor demektir. Çünkü peruk takan, özgürlüğünü kaybetmiştir, ama başı kel olan hâlâ özgürdür. Kel bir adamın, başındaki birkaç tel saçla teselli olma imkânı hâlâ vardır. Kel bir adamın, berbere birkaç tel saçını kestirme imkânı da hâlâ vardır. Keline karşı nankörce davrananlar, berbere ve tarağa veda etmek zorundadır. Çünkü onlar başlarında saç niyetine garip bir nesne taşıyor. Bu yolun geri dönüşü yoktur. Bana ait olmayan bir nesneyi saç diye başımın üstünde taşımaktansa, kel olarak başım dik, alnım açık dolaşmayı tercih ederim.

Saçsızlığın, insan üzerindeki olumsuz etkisini inkâr edemem. Bu noktada kellere hak veriyorum. Saç tarayamamanın nasıl bir duygu olduğunu da biliyorum. Saçımı tarayamadığım için değil. Allah'a şükür, bir tutam da olsa tarayacak kadar saçım var. Bu duyguyu askerlik yaparken yaşamıştım. Bölük komutanı anî bir kararla, bölükteki bütün askerlere saçlarını üç numaraya vurdurmalarını emredince ben de doğal olarak, asker tıraşının dışında böyle farklı bir tıraş istenmesine tepki göstermiş, saçımı kestirmemişim. Sen misin itiraz eden? Kendimi disiplin ceza evinde bulmuştum. Saç yüzünden, beş gün orada kaldım. Saçımı tarayamayacak kadar kısa kesmemi emreden komutanın bu hareketini, şahsiyetime yapılmış bir hakaret gibi algılamıştım.

Yapılan bilimsel araştırmalar, kellerin psikolojik olarak rahat edemediklerini ve kendilerine olan güvenlerini yitirdiklerini

KELİN İLACI OLSA

söylüyor. Benim aklım bunu almıyor. Keli olan adamın sözü, keli olmayana göre her zaman daha çok dinlenir. Ben kelliği, insanın kendine olan güvenini arttıran bir unsur olarak düşünürüm hep. Kellere ilâç tavsiye etmek gibi bir niyetim hiç yok.

Bir insanın başında ortalama yüz ilâ yüz elli bin civarında saç teli olması, günde elli ilâ yüz arasında saç teli dökülmesinin normal görülmesi beni çok fazla ilgilendirmiyor. “Dökülecek olan dökülür, kalan saçlar benimdir.” felsefesini taşıyan keller, kelinden öpülmeye lâıyk demektir. Hiç olmazsa başındaki üç teli özgürce okşarsın. Hiç olmazsa karıştı, keçeleşti, yağlandı, uzadı, rüzgârda dağıldı derdi olmaz. İstedığın şekli verirsin. Hem berbere de kolaylık olur. Berberin tıraş stilini beğenmezsen, “Bırak dağınık kalsın!” demeye hakkın olur. Ama başına yapıştıracağın perukla berberden bunu isteme hakkın hiçbir zaman olmayacak.

Kellik, insanlık tarihi kadar eski bir sorun. Bu sorun, günümüzde ortaya çıkmış değil. Kel olduğu için ölen birisi bu zamana kadar hiç görülmemiş. Kelliğin tehlikeli tarafı yoktur. Bunda bütün insanlık ve tıp hemfikirdir. Halkın dilinde bu sorunun adı kelliştir. Biraz mürekkep yalamış insanlar, “olağan kellik” diye daha yumuşak bir söyleyişi tercih eder. Tıp otoriteleri, sorunun varlığını hissettirircesine daha özel bir kullanımla buna “erkeksi tip saç dökülmesi” der. Öyle veya böyle, sonuçta kel, her zaman keldir. Kelin alını açık, başı dik olmalıdır.

Kellikle ilgili en eski belge, 1862 yılında gün ışığına çıkarılmış. Bu belge m.ö. 1500’lü yıllarda yazılmış olan Ebers Papirüsü’dür. Saç dökülmesini önlemek için demir, kırmızı kuruşun, soğan, kaymak taşı ve bal karışımından oluşan ilâcın yutulması tavsiye ediliyor. O günden bu yana kellere neler yutulmamış ki!... Ama kellik de keller de yok edilememiş. Gü-

ERGUVAN HASRETİ

nümüzde de, pasta ve börek tariflerine benzer bir sürü karışımı başına sürenler az değil. Sonuç? Kocaman bir sıfır! Kafada üç tel saç varsa ondan da olursun o kadar! Bence bir kafa kel olduğu için bu kadar eziyeti hak etmemeli. Kel olan bir başın da temiz havaya, bol gıdaya ihtiyacı vardır.

Ben ne kadar tavsiyede bulunsam da, biliyorum keller, kelliklerinden yine şikâyetçi olacaklar. Hak veriyorum onlara... Zira tıbbın babası olarak kabul edilen Hipokrat bile, kellik sorununu aşmak için çareler aramış. Hipokrat, saçın dökülmemesi için afyon, kara turp, güvercin dışkısı ve pancar kökünü çeşitli baharatlarla karıştırıp kafa derisine uygulamış, fakat başarılı olamamış. Bu kadarına da pes doğrusu!... Bunlara maruz kalmış bir kafadan ne hayır beklersin?

Roma İmparatoru Julius Sezar da, kelliğini gizlemek için arkadaki saçlarını uzatıp, başının ön kısmındaki saçsız bölgeyi kapatmış. Kafasına defne yaprağından yapılmış taç takarmış. Nedeni ise kelliğini gizlemek... Mısır Kraliçesi Kleopatra'nın saç sorunu yaşadığını ve saçlarını gürleştirmek için birçok formül uyguladığını da biliyorum. Önce İngiltere sonra Fransa Kralı olan 8. Louis de, kelliğini peruk ile gizlemeye çalışanlar arasında...

Tarihte bu kadar önemli şahsiyet, kelliğini örtmek için çareler aramış. Bense burada tutturmuş kelleri ve kelliği övüyorum. Keller duymaz sesimi, boş yere kalbim inler; böyle kel bir yazıyı bilmem ki kim okur kim dinler?

Bulgur pilâvı meselesi

Pilâv, öyle ya da böyle, Türk mutfağının vazgeçilmez yemeğidir. Burada pilâvın tarifini yapacak değilim. Bugün pilâvın iki türüsü de mutfağımızda yer almış durumda. Pirinç pilâvının günümüzde daha çok tercih edildiğini söyleyebiliriz. Bu tercih, bilinçten daha çok lükse dayanıyor. Çünkü öteden beri bulgur pilâvına köylü yemeği gözüyle bakan şehirli takımı, köylü durumuna düşmemek için pirinç pilâvını tercih etmiştir. Oysa bulgurun köylü yiyeceğiyle ilgisi hemen hemen hiç yok gibidir.

Şehirli takımı varsın böyle düşünedursun, birçok gelişmiş dünya ülkesi bulguru, en az pirinç kadar kullanıyor. Bugün artık gelişmiş bazı ülkelerin silâhlı kuvvetleri, radyasyona dayanıklı olduğundan dolayı, olağanüstü durumlarda kullanmak üzere pirinç değil, bulgur stokları yapıyor. Askerin kimyasal etkilerden korunmasında en etkili yiyecek olarak bulgur görülüyor. Varsın şehirli takımı bulgura köylü yiyeceği gözüyle baksın.

Bugün artık bilim adamları da bulguru ısrarla tavsiye ediyor. Özellikle bağırsak kanserini önlemede bulgurun ciddi etkisi olduğu tespit edilmiş durumda. Kalori ve protein olarak da hiç kimse bulgurun değersiz olduğunu iddia edemez.

Pilâvın, Türk mutfağı için ne kadar önemli bir yiyecek olduğunu ilk kez Orta Asya'da iken fark ettim. Özbekistan'da

ERGUVAN HASRETİ

bulduğum üç sene içerisinde aynelyakin gördüm ki pilâv, Özbeklerin ana yemeğidir. Yalnız sözünü ettiğim bu pilâv, pirinç pilâvıdır. Özbekler, pirinç pilâvını etli yaparlar. Etsiz pilâvı, pilâvdan saymazlar. Bir Özbek arkadaşına, “Biz pilâvı etsiz yaparız.” dediğim zaman, uzunca bir süre düşünmüş ve “Etsiz nasıl pilâv olabilir?” diye hayrette kalmıştı. Özbekler, kendi pilâvlarına “Özbek Pilâvı” derler. Aynı pilâvı diğer Türk Cumhuriyetleri de kendilerine mal edince anladım ki bu “Türkistan Pilâvı”dır. Demek ki Türkistan, Ruslar tarafından parçalanmadan önce bu pilâv yapıyordu; parçalandıktan sonra herkes bu pilâvı kendine mal etti.

Özbekler, pilâva “aş” der. Aslında “aş” sözü Türkçede “yemek” anlamındadır. Yani genel bir isimdir. Pilâva neden “aş” dediklerini sorduğumda Özbek arkadaş şu cevabı verdi: “Biz yemek deyince pilâvı anlarız. Bizim yemeklerimizin ana-sı pilâvıdır.” Onun için Orta Asya’daki halklar, ziyaretlerine gelenlere pilâv yedirirler. Çünkü en itibarlı, en doyurucu yemeklerden biridir pilâv.

“Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak.” diye bir atasözümüz var. “Daha iyi imkânlar elde etmeye çalışırken, eldeki imkânları da kaybetmek.” demektir bu. Demek ki bu pirinç ve bulgur meselesi atasözlerimize girecek kadar eski.

Pirincin mazisi ne kadar geriye gidiyor bilmem ama bulgurun, pirinçten çok daha eski olduğunu tahmin edebiliyorum. Çünkü çeltik tarımı her yerde yapılamıyor ve bu üretimin buğday üretimi kadar eski olması mümkün değildir. Bulgur demek, buğday demektir. Ama pirinç, buğday değildir. Buğdayın tarihçesi ne kadar eskiye gidiyorsa, bulgurun tarihçesi de o kadar eskiye gidiyor demektir. Dünyaya, Mezopotamya ve Anadolu mutfaklarından dağılan bulgurun tarihçesi dört bin yıl gerilere kadar gidebiliyor.

BULGUR PİLÂVI MESELESİ

Pilâv deyince aklıma bir de “temcit pilâvi” geldi. Günümüz insanı böyle bir pilâv bilmiyor. Ama bu sözü, bulgur ve pirinç pilâvi yemekten çok daha fazla kullanıyor. Bayatlamış meseleleri insanların önüne sık sık koyunca bu söz söylenir. “Temcit pilâvi gibi ısıtıp ısıtıp aynı meseleyi önüme koyuyorsun!” denir.

“Temcit” aslında, Allah’ın büyüklüğünü dile getirmek için okunan ilâhînin adıdır. Ama bu ilâhî, sabah ezanından önce, gece yarısı okunur. Ve bu temcit, bir Ramazan ayı âdetidir. Bugün bu âdet yok gibidir. Artık varlığını kitaplardan öğreniyoruz. Müezzîn, ramazan ayında, halkı oruca kaldırmak için, sahur vakti temcit söylemiş. Zamanla bazı gençler de, müezzinden önce minareye çıkıp temcit makamında, kısık sesle ilâhî söylemeye başlamışlar. Amaçları, kadınları erkeklerden önce uykudan kaldırmak ve sahur için onlara pilâv hazırlatmak. Erkeklerden önce, gençlerin temcidiyle kalkan kadınlar, sahur için pilâv hazırlar, erkekler de sahura kalkınca pilâvi önlerinde hazır bulurmuş. Peki bu söz, nasıl oldu da bu kadar anlam değişikliğine uğradı? Demek ki bazı uyusuk ve tembел kadınlar, temcit pilâvi diye kocalarına birkaç gün aynı pilâvi ısıtıp ısıtıp yediyorlardı. Bazı erkekler bunu fark etmiş olmalı ki, “Temcit pilâvi gibi önüme ısıtıp ısıtıp koyuyorsun!” sözü ortaya çıkmış.

Düğün ve mevlit yemeklerinde yenilen pilâvdan tutun da, pilâvın yapılış ve sofraya gelişine kadar, hatta ondan pilâvla ilgili hikâye ve mânilere kadar bu konuda daha söyleyecek çok şey olduğu kanaatindeyim.

“Pilâvdan dönenin kaşığı kırılısın!” sözü de delikanlıca bir meydan okumanın ifadesidir. Demek ki pilâva yüklenmek ve pilâvın sonunu getirmek, her baba yiğidin harcı değil! Bir konudaki kararlılığını devam ettirmek isteyen insanların yemini

ERGUVAN HASRETİ

gibidir bu söz. “Erkek adam pilâv yemeyi yarıda bırakmaz.” demektir. Kolay değildir çünkü pilâv yemek. Hele hele bulgur pilâvı yemek her adamın harcı değildir.

Bulgur pilâvı deyince aklıma bir hikâye geldi. Adamın birisi, zengin ve itibarlı bir zatın evine misafir oluyor. Ev sahibi, ilk öğünde misafirin önüne bulgur pilâvı getiriyor. Misafir de yiyor. Akşama yine bulgur pilâvı geliyor. Derken bu işlem bir hafta boyunca devam ediyor. Misafir, düşünmeden edemiyor. “Yahu!” diyor kendi kendine. “Bu adam itibarlı bir zat. Varlıklı da üstelik... Bana neden habire bulgur pilâvı yediriyor?” Sonunda ev sahibinin kendisini istemediğini ve kendisinden rahatsız olduğunu anlıyor. Yola çıkmak için izin istiyor. Helâlleşiyorlar. Misafir, birkaç adım attıktan sonra ev sahibine dönüyor ve şöyle diyor: “Arkadaş! Her şey için teşekkür ederim ama şunu bilmeni istiyorum: Bana bir haftadır bulgur pilâvı yedirdiğinin farkındayım!”

İşte bulgurun bütün sırrı bu hikâyede gizli. Sana bulgur pilâvı yedirildiğinin farkına var! Ve bunu, bulgur pilâvı yedirene mutlaka hatırlat! Bunu fark ettiğin an, bütün sorumluluk senin üzerinden kalkar, sana bulgur pilâvı yedirenin üzerinde kalır.

Deneme denince

"Deneme de, düz yazı da biz de az okunan türlerdir. Hele deneme... Okuru da azdır, yazarı da azdır, yayıncısı da..."

Atillâ Birkiye, "Hep Sonbaharı Yaşadık" isimli kitabında böyle diyor. Sözün söylendiği 90'lı yılları hesaba katarsak bu ifadeye hak verebiliriz.

Denemenin babası sayılan Montaigne, kendi kitabına "Denemeler" ismini vermiş. Kendisiyle konuşan, kendisiyle dertleşen bir adam bu. "Herkes başkasına bakar, ben kendime bakarım." diyor. Bu ifade, aynı zamanda deneme türünün de en kısa tanımı sayılabilir.

Bizde bu türün ilk örneği olarak bazıları Kâtip Çelebi'yi, bazıları da Beşir Fuat'ı gösterir. Bugünkü anladığımız manada bir deneme yazarı değil bu isimler. Kâtip Çelebi'nin "Fezleke"si, bir nevi günlük mahiyetindedir. Beşir Fuatta ise, "Bu türün belirtileri görülmeye başlanmıştır." denilebilir. Bu dönemde deneme, bir edebî tür olarak arzı endam etmemiştir.

Denemenin bizde edebî tür hâline gelmesi, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonradır. Deneme türünün oturması, okunması ve sevilmesi bakımından Nurullah Ataç önemli bir isimdir. Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal, Suut Kemal Yetkin Cumhuriyet döneminde bu türe emeği geçmiş önemli isimlerdir.

ERGUVAN HASRETİ

Deneme, Cumhuriyet'le arz-ı endam etmeye başlar. Bu türün popüler hâle gelmesi ise 90'lardan sonradır. Bugün Ahmet Turan Alkan gibi, üslûbu oturmuş isimlerin bu türe büyük katkısı olduğunu kabul etmeliyiz.

Suut Kemal Yetkin, 1960'lı yıllarda kendisiyle yapılan bir röportajda şöyle sitem ediyor: "Hep şiir, hep şiir, hep şiir... Bu gençler neden düz yazı yazmaya özenmezler? Neden deneme yazmazlar? Düzyazı yazmak çünkü zor. Önce birşeyler bilecek, sonra düşünmesini bilecek... Bildiğini, düşündüğünü arı duru yazmasını bilecek... Sıkıntılı iş. Yanaşmıyor gençlerimiz çoğunlukla bu işe. Oysa, bakın deneme alanı bomboş duruyor işte. Genç kalemler ve yeni adlar bekliyor. Neden eğilmiyorlar bu türe, ilgi göstermiyorlar? İşte, bunca şiirin içinden üç şiir seçemedik. Şiir yazmak kolaymış gibi geliyor gençlere. Al kalem eline, çiziktir çiziktir postala! Üçü beşi de yayınlandı mı, ozan oldun gitti. Ne kolay!"

Deneme, o dönemlerde de itibar görmeyen bir türdü. Günümüzde denemenin itibar görmesi, Türk edebiyatı adına şüphesiz bir kazançtır. Bugün gençler, Suut Kemal'in dediği gibi denemeden uzak değil aksine denemeye çok yakınlar. Denemeyi, kendilerine en yakın tür olarak görüyorlar. Bunu, denemenin duygusallığına bağlıyorum. Bugün deneme, birçok kimse tarafından şiirin düz yazıdaki yansıması gibi algılanıyor. Bunda haklılık payı var. Denemenin duygusal bir yanı olduğunu kabul etmeliyiz. Duygusuz bir insanın, iyi bir deneme ortaya koyabileceğini düşünemiyorum. Ama deneme sadece bu değil. O duygusallığın yoğuracağı malzeme olmalı. Bilgi ve felsefe hamuru, duygusallıkla yoğrulursa ortaya çıkan mamül şüphesiz daha lezzetli olacaktır. Sadece duygusallığın kollarına bırakılan deneme, limon suyu içmek gibidir. O zaman tatlılık yerine ekşilik hissedilir.

D E N E M E D E N İ N C E

Limon suyu, elbette içmek için değil, bir malzemeye koymak içindir. Denemenin bahçesine girmek isteyen her insan, önce bu gerçeği göz önünde bulundurmalıdır.

